



**Strateginė partnerystė suaugusiųjų  
migrantų švietimo srityje: perspektyvos  
iš Viduržemio ir Baltijos jūros regionų**

---

**Lietuvos atvejo studija**



# Suaugusiųjų migrantų švietimo metodologijų ir integracijos programų analizė

---

DIVERSITY DEVELOPMENT GROUP (Lietuva)

2015

Projekto pavadinimas: *Strateginė partnerystė suaugusiųjų migrantų švietimo srityje: perspektyvos iš Viduržemio ir Baltijos jūros regionų*

Projekto akronimas: MEDBALT

Projekto numeris: 2014-1-LT01-KA204-000643

Programa: Erasmus+

Veiksmas: Strateginė partnerystė

Sritis: Strateginis bendradarbiavimas suaugusiųjų švietimo srityje

Intelektinė produkcija: O1: Suaugusiųjų migrantų švietimo metodologija ir integracijos programų analizė

**Kontaktai:** Diversity Development Group / Z. Sierakausko g. 15, Vilnius, Lithuania /

Kodas: 302877111

Tel. nr.: +370 670 84739 / el. paštas: [info@diversitygroup.lt](mailto:info@diversitygroup.lt) / [www.diversitygroup.lt](http://www.diversitygroup.lt)



*Projektas buvo finansuotas iš Europos Komisijos paramos. Šis leidinys atspindi tik autoriaus požiūrį, todėl Komisija nėra atsakinga už šios informacijos panaudojimą.*

## STRATEGINĖ PARTNERYSTĖ SUAUGUSIŲJŲ MIGRANTŲ ŠVIETIMO SRITYJE: PERSPEKTYVOS IŠ VIDURŽEMIO IR BALTIJOS JŪROS REGIONŲ (MEDBALT)

Nuo 1990-ųjų iki 2010-ųjų prabėgę dešimtmečiai Europoje žymi intensyvių migracijos periodą, kuomet atsirado įvairių iššūkių nacionalinei ir tarptautinei valstybių politikai, kurie paskatino visuomenės pasistūmėti tarpkultūrinio koegzistavimo link. Tuo metu, kai Vakarų Europos šalys pradėjo kritiškai vertinti savo imigracijos ir migrantų integracijos politikas, naujosios ES šalys patyrė didelių iššūkių kuriant migracijos reguliavimo mechanizmus ir migrantų integracijos strategijas, kuriose migrantų prieiga prie švietimo sektoriaus suvokiama kaip vienas esminių integracijos rodiklių.

Projekto *Strateginės partnerystės suaugusiųjų migrantų švietimo srityje: perspektyvos iš Viduržemio ir Baltijos*

*jūros regionų* tikslas – paruošti suaugusiųjų migrantų švietimo metodologiją, kuri remtųsi jau įgyvendintomis geromis praktikomis kiekvienoje iš tiriamų šalių.

**Uždaviniai:** parengti suaugusiųjų migrantų integracijos politikos ir švietimo atvejo studijas apie kiekvieną projekte dalyvaujančią valstybę; paruošti migrantų švietimo rekomendacijas efektyviai integracijai į švietimo sektorių.

**Veikla:** išstudijuoti geras praktikas suaugusiųjų migrantų švietimo srityje; suaugusiųjų migrantų švietimo ir integracijos programų analizė; suaugusiųjų migrantų švietimo metodologijos paruošimas; galutinė projekto konferencija rezultatams pristatyti.

**Projekto koordinatorius:** [Diversity Development Group](#) (Lietuva); **bendradarbiaujančios organizacijos:** [Universidad de Salamanca](#) (Ispanija), [Tamat Centro Studi Formazione e Ricerca](#) (Italija), [Centre for Advancement of Research and Development in Educational Technology LTD](#) (Kipras), [Koperazzioni Internazzionali](#) (Malta), [Fundacja Osrodek Badan nad Migracjami](#) (Lenkija).



## Turinys

<b>I V A D A S</b> .....	7
<b>1 SKYRIUS. LIETUVOS MIGRACIJOS KONTEKSTAS</b> .....	9
<i>Imigracijos dinamikos ir migracijos politikos situacijos apžvalga</i> .....	9
<i>Migrantų integracijos politikos analizė</i> .....	17
<b>2 SKYRIUS. SUAUGUSIŲJŲ MIGRANTŲ ŠVIETIMAS LIETUVOJE</b> .....	27
<i>Suaugusiųjų migrantų švietimo politikos analizė</i> .....	30
<i>Suaugusiųjų migrantų švietimo infrastruktūra</i> .....	34
<i>Suaugusiųjų migrantų švietimo programos ir metodai</i> .....	39
<b>3 SKYRIUS. EFEKTYVIOS SUAUGUSIŲJŲ MIGRANTŲ ŠVIETIMO STRATEGIJOS VYSTYMAS</b> .....	41
<i>Suaugusiųjų migrantų švietimo iššūkiai ir galimybės</i> .....	41
<i>Suaugusiųjų migrantų švietimo politikų planavimas ir įvertinimas: vystymosi, įgyvendinimo bei vertinimo rodikliai</i> .....	42
<i>Prieiga į kokybišką mokslą</i> .....	44
<b>ŠALTINIAI</b> .....	47

## ĮVADAS

Nuo 1990-ųjų iki 2010-ųjų prabėgę dešimtmečiai Europoje žymi intensyvių migracijos periodą, kuomet atsirado įvairių iššūkių nacionalinei ir tarptautinei valstybių politikai, kurie paskatino visuomenės pasistūmėti tarpkultūrinio koegzistavimo link. Europos Sąjungos plėtra ir Šengeno sutarties ratifikavimas pakeitė Europos žemyno geopolitinę situaciją. ES sienų pasistūmėjimas į Rytus ir judėjimo laisvės liberalizavimas Sąjungos ribose – labiausiai tarptautinės migracijos procesą paskatinę faktoriai. Šie veiksniai lėmė naujos tarptautinės migracijos sistemos atsiradimą ES. Nepaisant griežtos imigracijos politikos, dauguma Europos Sąjungos valstybių susidūrė su didėjančiais migracijos srautais. 1990 m. pagrindinės migracijos kryptys buvo Vakarinė Europos dalis ir Skandinavijos šalys, tačiau XXI amžiuje vykstantys (de)integracijos procesai atskleidė naujas migracijos tendencijas. Naujosios ES narės tapo imigracijos ir tranzito valstybėmis imigrantams, atvykstantiems iš kaimyninių šalių (Rusijos, Baltarusijos, Ukrainos) ir tolimesnių valstybių (Turkijos ir Kinijos). Kai Vakarų Europos valstybės ėmė kritiškai vertinti egzistuojančias

imigracijos ir migrantų integracijos strategijas, naujosios ES narės teko įveikti nemažai iššūkių kuriant efektyvias imigracijos ir migrantų integracijos sistemas. Ne visi iššūkiai yra įveikti.

Tarptautinės migracijos procesų kontekste Lietuva, kaip migrantus siunčianti šalis, nėra išimtis. Po Nepriklausomybės atkūrimo 1991 m., Lietuvai teko patirti nemažai politinių ir socioekonominių pokyčių, vedančių prie specifinių tarptautinės migracijos tendencijų. Nuo 1991 m. vykusio didelio masto Lietuvos gyventojų emigracija į vakarinius ES regionus sukėlė didelių demografinių iššūkių, susijusių su darbo jėgos trūkumu ir pokyčiais darbo rinkoje. Kai 2004 m. Lietuva prisijungė prie ES, ekonominė migracija tapo labiau pastebima. Kartu atsirado naujos migracijos tendencijos: gyventojų skaičiaus mažėjimas ir darbo jėgos trūkumas paskatino imigraciją iš trečiųjų šalių. Lietuvos narystė ES ir Šengeno zonos plėtra padidino migrantų tranzito per Lietuvos teritoriją potencialą. Lietuva taip pat tapo traukos centru ekonominiams imigrantams tiek iš artimų kaimyninių šalių, tiek iš tolimesnių

valstybių. Visgi dėl pokyčių globalioje ekonomikoje (2008–2011 m.) imigracijos mastai pastebimai sumažėjo (tuo metu Lietuvoje vyravo itin dideli emigracijos srautai). Tačiau naujausios migracijos tendencijos (2011–2014 m.) liudija apie mobilumo, ypač susijusio su darbo jėga, didėjimą.

Žvelgiant į migracijos politikos kūrimo ir įgyvendinimo procesus galima teigti, kad Lietuva yra palankioje situacijoje. Siekiant analizuoti imigracijos procesus, galima naudoti susistemintas duomenų bazes, pasitelkti išvystytas teorines prieigas. Įgyvendinant migrantų integracijos ir migracijos politiką, galima apsvarstyti sėkmingas ir nesėkmingas migrantų integracijos praktikas. Galiausiai,

suderinus imigracijos studijų vystymą ir politikos kūrimą, gali būti suformuotas adekvatus politinis atsakas, padėsiantis įveikti ateityje laukiančius iššūkius.

Tokio pobūdžio argumentas tinka tiek bendrai imigracijos politikai, tiek suaugusiųjų migrantų švietimo metodologijai parengti ir įgyvendinti.

Pagrindinis šios studijos tikslas – parengti migrantų integracijos politikos ir suaugusiųjų migrantų švietimo priemonių analizę, pateikti išvadas ir rekomendacijas, siekiant, kad suaugusiųjų migrantų švietimo priemonės būtų efektyviai įtraukiamos į bendrąsias švietimo programas ir pagrindinius migrantų integracijos politikos dokumentus.



## 1 SKYRIUS. LIETUVOS MIGRACIJOS KONTEKSTAS

### *Imigracijos dinamikos ir migracijos politikos situacijos apžvalga*

Nuo 2001 m. imigracijos (ypač darbo jėgos) srautai Lietuvoje pradėjo didėti ir pasiekė viršūnę dar prieš pasaulinius ekonomikos pokyčius 2008 m. Ekonominis augimas, ES ir Šengeno erdvės plėtra dar labiau padidino darbo imigracijos potencialą. Darbo jėgos imigracija tapo pastebima, tačiau prieglobsčio ieškotojų srautai išliko nedideli ir stabilūs. Vis dėlto, po pasaulinių ekonomikos pokyčių, imigracija pradėjo didėti ir pasiekė prieškrizinį lygį (1 lentelė).

Masinė emigracija ir didėjantys imigrantų srautai paskatino migracijos politikos vystymą Lietuvoje ir tuo pačiu sukėlė politines ir visuomenines diskusijas apie socioekonominės tarptautinės migracijos pasekmes Lietuvoje.

#### **Imigracijos struktūra**

Nepaisant darbo jėgos imigracijos padidėjimo Lietuvoje, tiek metiniai imigracijos srautai<sup>1</sup>,

<sup>1</sup> Metinė imigracijos srautų analizė rodo, kad dauguma imigrantų turi Lietuvos pilietybę. Tai yra grįžtamosios migracijos tendencija. Užsienio

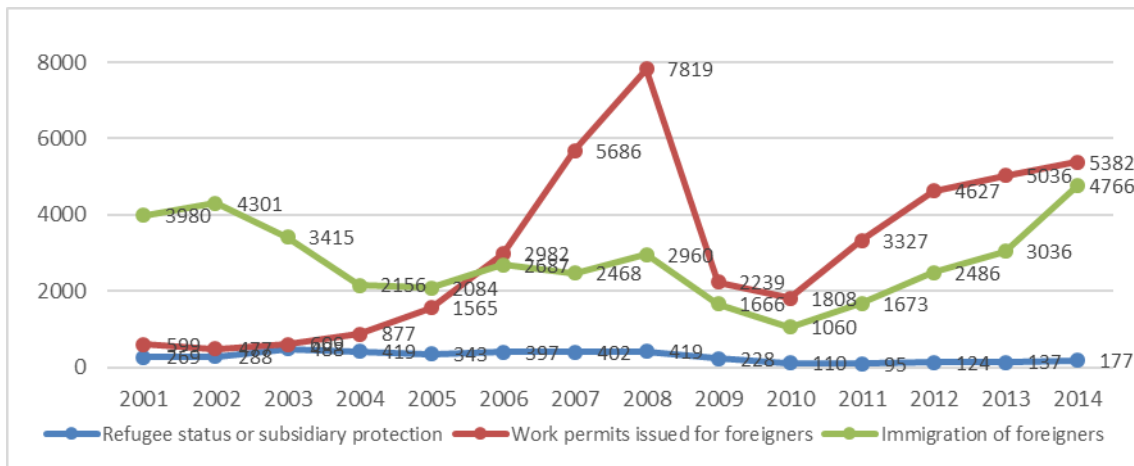
ties bendras Lietuvoje gyvenančių užsieniečių skaičius išlieka nedidelis: Lietuvoje 2010 m. gyveno 32 500 užsieniečių (0,98 proc. visos populiacijos). 2011 m. šis skaičius sumažėjo iki 29 600 (0,91 proc. visos populiacijos). Visgi po pasaulinių ekonomikos pokyčių užsieniečių skaičius Lietuvoje padidėjo: nuo 31 300 iki 35 500 ir 40 000 atitinkamai 2012, 2014 ir 2015 m. (1 lentelė).

Nepaisant nedidelio Lietuvoje gyvenančių ir kasmet į Lietuvą atvykstančių užsieniečių skaičiaus, darbo jėgos imigracija tapo akivaizdžiai matoma viešojoje erdvėje. Tai paskatino diskusijas apie darbo imigrantų poreikį ir integracijos politikos efektyvumą.

---

piliečių imigracijos srautai tiek iš ES, tiek iš ne ES valstybių yra nedideli. Bendrame imigracijos kontekste, ne ES piliečiai sudaro ketvirtadalį viso imigracijos srauto; užsienio imigracijos kontekste procentinė dalis didėja iki 80 proc. ir daugiau.

1 grafikas. Imigracijos dinamika Lietuvoje 2005–2014 m.



Šaltinis: Lietuvos Statistika, Migracijos departamentas, Lietuvos darbo birža

1 lentelė. Užsieniečių skaičius Lietuvoje 2010–2015 m.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Gyventojų skaičius	3 137,0	3 052,6	3 007,8	2 979,3	2 944,5	2 921,9
Užsieniečių skaičius	32,500	29,600	31,300	32,300	35,500	40,000
Užsieniečių dalis (%)	1,04	0,97	1,04	1,08	1,20	1,37

Šaltinis: Migracijos departamentas

Apibendrinant imigracijos srautus Lietuvoje, galima išskirti keletą tendencijų. Pirma, didžioji dalis Lietuvoje gyvenančių ar dėl įvairių tikslų kasmet atvykstančių užsieniečių yra Rusijos, Ukrainos ir Baltarusijos piliečiai. Visgi nuo 2006 m. iki 2008 m. pastebėtos naujai susiformavusios imigrantų grupės iš Turkijos ir Kinijos. Antra, imigrantų amžiaus grupių pasiskirstymas leidžia daryti išvadą, kad Lietuva yra patraukliausia ES nepriklausančių valstybių darbingo amžiaus piliečiams. Trečia, imigrantų pasiskirstymas pagal lytį atskleidžia, kad labiau vyrauja

vyriškos lyties atstovų migracija. Moterų migracija labiausiai yra nulemta šeimos aplinkybių (šeimos susijungimas), o vyrų – ekonominių (darbo) aplinkybių. Ketvirta, nepaisant pasaulinių ekonomikos pokyčių, šeimos susijungimo priežastis įprastai yra labiausiai paplitęs būdas (po su darbu susijusios migracijos) legaliai apsigyventi Lietuvoje. Taip pat didėja studentų ir verslininkų imigracija. Penkta, apribojus legalius imigracijos kanalus (pavyzdžiui, šeimos susijungimą ar teisėtą veiklą), padidėja nelegalios imigracijos potencialas. Pavyzdžiui,

sugriežtinus šeimos susijungimo pagrindais atvykstančių asmenų stebėseną ir teisinę bazę, padidėjo fiktyviai užsieniečių įsteigtų kompanijų skaičius. Vėliau, sugriežtinus imigracijos teisėtos veiklos pagrindais teisinę bazę, pradėjo didėti fiktyvių santuokų skaičius. Vis dėlto ši tendencija yra labiau susijusi su tranzitu nei su užsieniečių siekiu nuolat apsigyventi Lietuvoje. Galiausiai, imigracijos struktūros vietos lygmens (angl. *local*) aspektas atskleidė, kad Europos Sąjungai nepriklausančių valstybių piliečiai daugiausia koncentruojasi didžiuosiuose Lietuvos miestuose – apie 70–80 proc. užsieniečių gyvena šešiose didesnėse Lietuvos savivaldybėse. Tai reiškia, kad pagrindiniai Lietuvos miestai yra imigrantų traukos taškai.

Gilesnė Lietuvos imigracijos struktūros analizė atskleidė specifinius imigrantų ir etninių mažumų teisinio statuso bruožus. Pavyzdžiui, duomenų apie leidimų gyventi šalyje išdavimą analizė parodė, kad didžioji dalis užsieniečių Lietuvoje gyvena su antruoju ar net trečiuoju leidimu nuolat gyventi šalyje. Pastebėtina, kad norėdami gauti šį leidimą užsieniečiai Lietuvoje turi būti pragyvenę ne mažiau nei penkerius metus, o leidimas nuolat gyventi šalyje yra išduodamas taip pat penkeriems metams. Tai reiškia,

kad šie žmonės (be Lietuvos pilietybės) šalyje gyvena daugiau nei 10 ar 15 metų (ar net nuo Nepriklausomybės atkūrimo ir anksčiau)<sup>2</sup>. Lietuvos teisinėje bazėje šie užsieniečiai yra laikomi imigrantais, o ne etninėmis mažumomis.

Duomenų analizė<sup>3</sup> apie Lietuvos didžiuosiuose miestuose gyvenančius imigrantus atskleidžia tam tikrus imigracijos modelius. Lietuvos miestai pritraukia skirtingų kategorijų imigrantus (kalbant ir apie kilmės šalis, ir apie atvykimo pagrindus). Galima daryti prielaidą, kad Lietuvos miestai jau turi suformavę tam tikrus (nors ir nedidelius) migracijos tinklus. Didžiausi miestai (Vilnius, Klaipėda ir Kaunas), kuriuose gyvena daugiau nei pusė užsieniečių, ir kiti miestai, kuriuose taip pat gyvena nemaža dalis migrantų (pavyzdžiui, Visaginas), neabejotinai kuria bendrus struktūrinius imigracijos Lietuvoje bruožus. Pavyzdžiui, Visagine gyvena didelis skaičius nuolatinių gyventojų, atvykusių iš ES nepriklausančių valstybių, šis miestas iliustruoja šeimos imigracijos tendenciją. Vilniaus regionas, Klaipėda ir Šiauliai iliustruoja darbo jėgos ir kartu įvairesnės imigracijos struktūros

<sup>2</sup> Dažniausiai užsieniečiai nesiekia Lietuvos pilietybės dėl griežtos dvigubos pilietybės politikos (Žibas, 2014).

<sup>3</sup> Duomenys iš Gyventojų registro tarnybos.

tendencijas, ypač analizuojant imigrantų kilmę (pavyzdžiui, darbo migrantai iš Turkijos ir / ar Kinijos). Žvelgiant iš kitos pusės, į Vilnių ar Kauną atvykę imigrantai iš ES nepriklausančių valstybių dažniau įkuria mažą arba vidutinį verslą.

### Imigracijos politikos raida

Kai kurios su imigracija susijusios problemos Lietuvoje jau yra išspręstos arba bent jau adekvačiai sprendžiamos. Lietuvai atkūrus Nepriklausomybę, pilietybės klausimai buvo sėkmingai išspręsti naudojant „nulinį pilietybės pasirinkimą“, tačiau dvigubos pilietybės problema vis dar išlieka. Nuo 1997 m. Lietuvoje veikianti prieglobsčio sistema remiasi bendrais ES prieglobsčio politikos principais, kurie yra įtraukti į Ženevos (1949 m.), Dublino (1990 m.) konvencijas ir kitus ES dokumentus. Ekonominės migracijos politika remiasi įstatymu „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ ir nacionalinėmis ilgalaikėmis strategijomis. Tačiau imigracijos politika vis dar yra vystymosi stadijoje.

Imigracijos politika ir migrantų integracijos reguliavimo priemonės Lietuvoje nebuvo vystomos turint omenyje tarptautinės migracijos procesų pokyčius. Kitaip tariant, migracijos politika buvo kuriama atsižvelgiant į visuomenių

migracinę elgseną arba, kitaip tariant, buvo įgyvendinama *ad hoc* principu. Imigracijos srautus buvo pradėta reguliuoti nuo 1991 m., kuomet įsigaliojo „Imigracijos įstatymas“<sup>4</sup>. Remiantis šiuo įstatymu, buvo priimta metinė imigracijos kvota, kuri buvo panaikinta 1999 m., kuomet buvo priimtas įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“<sup>5</sup>. Šis įstatymas tapo pagrindine politine priemone, reguliuojančia užsieniečių teisinį statusą Lietuvoje ir pagrindines imigracijos valdymo sritis. Šis įstatymas yra atspirties taškas Lietuvos imigracijos politikos analizėje.

Žlugus Sovietų Sąjungai, Lietuvos imigracijos politikos strategija buvo siejama su imigrantų iš Rusijos ir kitų posovietinių valstybių ribojimu<sup>6</sup>. Situacija po truputį ėmė keistis, kai dideli emigracijos srautai pradėjo keisti Lietuvos darbo rinkos struktūrą. Tai paskatino diskusijas ne tik apie emigracijos pasekmes,

<sup>4</sup> Lietuvos Respublika, *Imigracijos įstatymas*, nr. I-1755, 04.09.1992. Valstybės žinios, 1991, nr. 27-730.

<sup>5</sup> Lietuvos Respublikos Įstatymas, *Dėl užsieniečių teisinės padėties*, nr. VIII-978, 17.12.1998, Official Gazette, 1998, nr. 115-3236.

<sup>6</sup> Analizuojant imigracijos ir migrantų integracijos politiką reikia pabrėžti istorinį kontekstą ir suvokti, kad migrantų integracijos politikos nebuvimas (kaip ir griežtas selektyvios imigracijos politikos įgyvendinimas) gali būti laikomas politine strategija, susijusia su imigracijos ribojimu.

bet ir apie imigrantų poreikį. Po 2004 m. ES plėtros ekonominiai emigracijos veiksniai tapo labiau pastebimi, todėl verslo sektoriuje taip pat buvo pradėta diskutuoti apie darbo jėgos „importą“ iš trečiųjų šalių. Galiausiai Lietuvos Vyriausybė pradėjo inicijuoti ne tik emigrantų „sulaikymo“ ir susigrąžinimo programas, bet ir diskutuoti apie imigracijos politikos gaires. Visgi imigracijos reguliavimas ir imigrantų integracijos procesai išliko nustatyti įstatymu „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ bei ES direktyvų<sup>7</sup>, be jokių specifinių imigracijos politikų programų taikymo.

Iki šiol Lietuva neturėjo imigracijos politikos strategijos, paremtos ilgalaikiais tikslais ir prioritetais. Imigracijos politika buvo netiesiogiai suformuota šiuose dokumentuose: „Valstybės ilgalaikės raidos strategija“, „Nacionalinė demografinės (gyventojų) politikos strategija“, „Ilgalaikė Lietuvos ekonomikos (ekonominės) raidos strategija iki 2015 m.“. Šiuolaikinės migracijos sukeltų naujų iššūkių kontekste 2007 m. balandžio mėnesį buvo priimta Ekonominės migracijos reguliavimo strategija (EMRS),

<sup>7</sup> Pavyzdžiui, Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. gruodžio 16 d. Direktyvos 2008/115/EC numatymas dėl bendrų standartų ir procedūrų valstybėms narėms, grąžinančioms nelegaliai apsistojusius trečiųjų šalių piliečius.

kurią 2014 m. pakeitė „Lietuvos migracijos politikos gairės“.

„Valstybės ilgalaikės raidos strategija“<sup>8</sup> (2002) nebuvo tiesiogiai susieta su imigracijos politikos vystymu. Šis dokumentas pabrėžė emigracijos valdymą ir šio proceso pasekmes. Nelegali imigracija buvo matoma kaip grėsmė, o kontrolė buvo išimtinai siejama su ES išorinėmis sienomis. Dokumentas taip pat nepateikė konkrečių imigracijos reguliavimo priemonių.

„Nacionalinė demografinės (gyventojų) politikos strategija“<sup>9</sup> (2004) atskleidė pagrindines imigracijos valdymo Lietuvoje silpnybes (darbo migracijos programų, koordinavimo, migracijos reguliavimo institucijų atsakomybės trūkumas ir kt.), tačiau ilgalaikė imigracijos politika nebuvo sukurta. Nors tokios politikos modelis Lietuvoje buvo pateiktas kaip strateginė vizija (pavyzdžiui, griežtos imigracijos politikos įgyvendinimas), praktinės įgyvendinimo priemonės nebuvo nurodytos.

<sup>8</sup> Lietuvos Respublikos Seimo Nutarimas, *Valstybės ilgalaikė raidos strategija*, nr. IX-1187, 12.11.2002, Valstybės žinios, 2002, nr. 113-5029.

<sup>9</sup> Lietuvos Respublikos Seimo Nutarimas, *Nacionalinės demografinės (gyventojų) politikos strategija*, nr. 1350, 28.10.2004, Valstybės žinios, 2004, nr. 159-5795.

„Ilgalaikėje Lietuvos ekonomikos (ekonominės) raidos strategijoje iki 2015 m.“<sup>10</sup> (2004) imigracijos politikos valdymas buvo apibrėžtas kaip neišvengiamai būtinas. Nors akcentuojama imigracijos kontrolė, nebuvo suplanuotos specifinės politikos priemonės. Visgi buvo atkreiptas dėmesys į tai, kad legalios ir nelegalios imigracijos procesai yra rimti iššūkiai. Imigrantų kilmės šalys sutapo su prioritetinėmis šalimis, numatytomis Ekonominės migracijos reguliavimo strategijoje (EMRS).

EMRS (2007) gali būti suprantama kaip atsakas į emigracijos sukeltus demografinius pokyčius ir nuoroda į Lietuvos ilgalaikius imigracijos politikos tikslus bei iššūkius, kurie labiau susiję su grįžtąja migracija ir emigracijos mažinimu nei su imigrantų integracija ar ilgalaikė imigracijos strategija. Vienas iš pagrindinių EMRS tikslų – iki 2012 m. sumažinti neigiamą migracijos neto iki nulio<sup>11</sup>, akcentuojant grįžtamosios migracijos procesus ir darbo imigrantų iš trečiųjų šalių reguliavimą. Pastarasis tikslas

ilustravo selektyvios imigracijos politikos kūrimą, apibrėžiantį aiškius geografinius prioritetus (Baltarusiją, Moldovą, Ukrainą ir Pietų Kaukazą). Tokiu būdu buvo numatytas imigracijos srautų iš ne ES valstybių reguliavimas.

Ilgalaikė Lietuvos migracijos politikos vizija buvo apibrėžta kituose dokumentuose: „Lietuvos imigracijos politikos principai“<sup>12</sup> ir „Nutarimas dėl Lietuvos migracijos politikos gairių patvirtinimo“<sup>13</sup>. Šiuose dokumentuose buvo sustiprintos dvi ekonominės migracijos dimensijos: įprastas imigracijos srautų reguliavimas ir migrantų integracija. Atsižvelgiant į šias dimensijas, buvo iškelti pagrindiniai tikslai: Lietuvoje dirbančių užsieniečių ir Lietuvos darbo rinkos poreikių atitikimas, socialinė ir kultūrinė harmonija (daugiakultūrinė ir integruota Lietuvos visuomenė) bei efektyvi ir kryptinga, ne *ad hoc*, ekonominės migracijos politika, naudinga darbdaviams, imigrantams ir Lietuvai.

Reikia paminėti, kad EMRS ir susiję dokumentai buvo suformuoti spartaus ekonominio augimo sąlygomis. Dauguma EMRS numatytų tikslų buvo reikšmingi tik

<sup>10</sup> Lietuvos Respublikos Finansų ministerija, *Ilgalaikė Lietuvos ekonomikos (ekonominės) raidos strategija iki 2015 m.*, Vilnius, 2002.

<sup>11</sup> Pagrindinis tikslas nebuvo pasiektas, nes emigracijos srautai piką pasiekė 2010 m. 2013 m. buvo pasiektas negatyvus migracijos rodiklis – 5,7 1000 gyventojų (2013 m. tik Latvija ir Kipras turėjo didesnius negatyvios migracijos rodiklius Europos Sąjungoje).

<sup>12</sup> Lietuvos Respublikos Užsienio ministerija, *Lietuvos imigracijos politikos principai*.

<sup>13</sup> Lietuvos Respublikos Valstybės Nutarimas, *Dėl Lietuvos migracijos politikos gairių patvirtinimo*, 1317, 03.12.2008.



2007 ir 2008 m. o po 2008 m. nebuvo jokio EMRS palaikančio plano.

Kartu su EMRS ir susijusiais dokumentais 2008 m. Vyriausybės programa<sup>14</sup> migracijos klausimams skyrė didelį dėmesį. Programos XII skyriuje pabrėžiami su imigracijos valdymu susiję klausimai. Vis dėlto programos turinio analizė atskleidė, kad migrantų integracija ir nuoseklus imigracijos politikos įgyvendinimas nebuvo prioritetingos politikos formavimo sritys.

EMRS turinio analizė ir kiti dokumentai atskleidė keletą pagrindinių tendencijų, kurios galėtų būti įvardytos kaip ilgalaikiai prioritetai. Pirmą, prieš EMRS įgyvendinimą vyravo tam tikri imigracijos politikos prioritetai, kurie kito tik pamažu. Po 2004 m. Lietuvos migracijos politikos vystymasis buvo orientuotas į emigracijos mažinimą, grįžtamosios migracijos skatinimą, tačiau ne į imigracijos politikos ir migrantų integracijos priemones. Antra, po 2007 m. Lietuvos ilgalaikė imigracijos politika buvo pradėta formuoti pabrėžiant ne tik emigracijos proceso keliamus iššūkius, bet ir su darbu susijusios imigracijos valdymą<sup>15</sup> (po EMRS

priėmimo). Trečia, legalios migracijos srautų valdymas buvo pagrindinis prioritetas. Kaip ir buvo minėta, tai liko įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ rėmuose. Be to, nebuvo pateiktos specifinės imigracijos proceso valdymo priemonės, nors imigracija ir buvo pabrėžta kaip grėsmė arba iššūkis. Ketvirta, migrantų integracija išliko prioritetu, tačiau be jokio aiškaus veiksmų plano. Penkta, „selektyviai atvira“ imigracijos politika buvo taikoma siekiant skatinti cirkuliuojančią (ne nuolatinę) migraciją. Kadangi tokia imigracija „taupo“ integracijos priemones, imigravę asmenys buvo (ir vis dar yra) suvokiami kaip ekonominiai resursai, kurie (be nuolatinio gyvenimo potencialo ir integracijos) yra reikalingi patenkinti darbo jėgos poreikį. Šešta, darbo jėgos imigracijos politika buvo (ir vis dar yra) susijusi su Lietuvos darbo rinka, kuri reguliuojama siekiant „apsaugoti“ vidinę darbo jėgą nuo konkurencijos. Tačiau verta paminėti, kad aukštos kvalifikacijos migrantai taip pat yra laikomi prioritetu.

\*\*\*

<sup>14</sup> Lietuvos Respublikos Seimo Nutarimas, *Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa*, nr. XI-52, 09.12.2008.

<sup>15</sup> Buvo siūlymų, teiktų EMRS 2007–2008 priemonių įgyvendinimo planui: reguliuojant

darbo migraciją iš trečiųjų šalių, įgyvendinti selektyviai atvirą imigracijos politiką (Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija, *Lietuvos imigracijos politikos principai*, 28.12.2007).

Analizuojant Lietuvos migracijos politikos turinį reikia pabrėžti svarbų, su konkrečiu laikotarpiu susijusį išskirtinumą. Prieš 2014 m. migracijos politika buvo paremta *ad hoc* principu. Tačiau pirmoje 2014 m. pusėje vyriausybė priėmė Lietuvos migracijos politikos gaires<sup>16</sup>, kuriose buvo nustatyti pagrindiniai prioritetai migracijos srityje. Gairės apima emigraciją, grįžtamąją migraciją, imigraciją, užsieniečių integraciją, prieglobsčio suteikimą (tarptautinę apsaugą), kovą su nelegalia migracija bei problemas, susijusias su instituciniu politikos vystymu ir įgyvendinimu. Kalbant apie imigracijos politiką reikia akcentuoti kelias svarbias sritis: imigracijos politikos harmonizaciją remiantis ES teisės aktais, darbo jėgos iš trečiųjų šalių pritraukimą (su tam tikromis išlygomis<sup>17</sup>) ir efektyvesnį skirtingų teisinių imigracijos kanalų reguliavimą. Analizuojant migracijos politikos teisėkūros vystymą nuo Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo,

matyti, kad pastarosios Gairės turėtų būti suvokiamos kaip pirmas žingsnis ilgalaikės migracijos vizijos kūrimo link.

---

<sup>16</sup> Lietuvos Respublikos Vyriausybė, *Nutarimas dėl Lietuvos migracijos politikos gairių patvirtinimo*, 2014.01.22. nr. 79.

<sup>17</sup> Pavyzdžiui, darbo imigracijos politika turėtų būti lanksti ir užtikrinti Lietuvos konkurencingumą. Beje, lankstumas turėtų pasireikšti tik tada, kai yra poreikis pritraukti migrantus darbuotojus iš trečiųjų šalių, kadangi reguliavimas neturėtų skatinti darbdavių naudoti pigios darbo jėgos iš trečiųjų šalių, neišnaudojus visų vidinės darbo jėgos resursų.



## Migrantų integracijos politikos analizė

### Migrantų integracijos politikos įgyvendinimas

Priešingai nei imigracijos, migrantų integracijos politikos įgyvendinimas buvo (vis dar yra) paremtas ES integracijos fondų projektine veikla. Teisine prasme, reguliuojant imigracijos politiką, Lietuvoje imigrantai nėra išskiriami kaip tikslinė integracijos politikos grupė. Nors įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties deklaruoja integraciją į šalies politinį, socialinį, ekonominį ir kultūrinį gyvenimą, prioritetas skiriamas tik prieglobstį Lietuvoje gavusiems užsieniečiams. 107 minėto įstatymo straipsnis apie užsieniečių integraciją numato, kad Lietuva turi sudaryti užsieniečiams sąlygas nuolatiniam gyvenimui bei integracijai į politinį, socialinį, ekonominį ir kultūrinį valstybės gyvenimą. Šis įstatymas apima visus į Lietuvą atvykstančius užsieniečius, nepaisant imigracijos pagrindo, tačiau migrantų integracija yra reglamentuojama užsieniečių, kurie turi pabėgėlio statusą ar papildomą apsaugą, atžvilgiu. Integracijos priemonės kitų kategorijų imigrantams nenumatytos.

EMRS migrantų integracija buvo apibūdinta siejant šį procesą su bendra ES politika (daugiausia su ES fondais). Strategijoje buvo pabrėžiamas atsakingos už migrantų integracijos procesus institucijos ir ilgalaikės migrantų politikos prieigos nebuvimas. Apibendrinant strategijos turinį turi būti pabrėžtas priemonių, susijusių su skirtingais migracijos politikos aspektais, proporcingumas. 2007 m. aštuonios iš 35 ir 2008 m. keturios iš 22 migracijos politikos įgyvendinimo priemonių buvo sukurtos imigracijos reguliavimui ir tik viena integracijos politikai. Pastaroji buvo susijusi su Europos fondu trečiųjų šalių piliečių integracijai (EIF). Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

ataskaitos analizė apie EMRS<sup>18</sup> įgyvendinimą atskleidė, jog dokumentuose pabrėžiamas tik EIF programų<sup>19</sup> vaidmuo.

Kitas dokumentas, kuris suteikė gaires ekonominės migracijos politikai, yra „Lietuvos imigracijos politikos principai“<sup>20</sup>. Jo analizė atskleidė, kad migrantų integracijos procesai yra vertinami kaip antrinis tikslas, kurių įgyvendinimas nėra būtinas, bet pageidautinas siekiant neprarasti

<sup>18</sup> Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, *Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos plano ir jos įgyvendinimo priemonių ataskaita, 2007–2008*, nr. SD-3725, 29.04.2009.

<sup>19</sup> Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, nr. A1-250, 20.09.2007, Valstybės žinios, 2007, nr. 100-4096.

<sup>20</sup> Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija, *Lietuvos imigracijos politikos principai*.

„investicijų“ į imigrantus. Taip pat buvo pastebėta, kad profesinėms sąjungoms turi būti priskirtos funkcijos, leidžiančios užtikrinti imigrantų apsaugą. Apibendrinamajame šio dokumento skyriuje pripažinta, kad integracijos procesai turėtų būti vykdomi tik leidimą nuolat gyventi gavusiems užsieniečiams. Siekiant stabdyti protų nutekėjimą, buvo pasiūlyta netaikyti trumpalaikių integracijos priemonių.

Lietuvos Respublikos Valstybės nutarimas „Dėl Lietuvos migracijos politikos gairių patvirtinimo“<sup>21</sup> įtvirtino ilgalaikių integracijos priemonių būtinybę. Buvo nustatyta, kad integracijos priemonės turi būti taikomos tik užsieniečiams, turintiems leidimą nuolat gyventi. Čia integracija suvokiama kaip vienos iš imigracijos politikos kryptių vystymas, o šių principų įgyvendinimo pagrindinės priemonės įtraukia ne tik socialinius partnerius (darbdavius ir profesines sąjungas), bet ir EIF fondo panaudojimą.

Visgi atlikta analizė atskleidė migrantų integracijos prioritetų neatitikimą. Viena vertus, EMRS ataskaitoje (kuri buvo glaudžiai

susijusi su pačia EMRS) ir Lietuvos Respublikos Valstybės nutarime „Dėl Lietuvos migracijos politikos gairių patvirtinimo“ buvo pabrėžtas EIF vaidmuo. Kita vertus, remiantis šiais dokumentais, integracijos priemonės turi būti taikomos tik leidimą nuolat gyventi turintiems užsieniečiams, o EIF metinės programos gairių prioritetu tapo tiek nuolatiniai, tiek trumpalaikiai imigrantai. Tai atskleidžia, kad tikslinės integracijos politikos grupės buvo apibrėžtos skirtingai.

Kartu su specifiniais migrantų integracijos politikos dokumentais, imigraciją ir migrantų integracijos politiką Lietuvoje taip pat lėmė nacionalinės ir ES paramos programos. „Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumentas“<sup>22</sup> pabrėžė socialinės adaptacijos ir profesionalios reabilitacijos pažeidžiamoms grupėms, įtraukiant etnines mažumas bei pabėgėlius, svarbą. Per pirmuosius narystės Europos Sąjungoje metus buvo įgyvendintas veiksmų planas („Socialinės atskirties prevencija ir socialinė integracija“), tačiau imigrantai nebuvo įtraukti.

„Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa, 2007–2013“<sup>23</sup>

<sup>21</sup> Lietuvos Respublikos Valstybės Nutarimas, *Dėl Lietuvos migracijos politikos gairių patvirtinimo*, 1317, 03.12.2008.

<sup>22</sup> *Lietuvos bendrojo programavimo dokumentas, 2004–2006*, p. 210–211.

<sup>23</sup> *Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa, 2007–2013*, p. 94. Vilnius, 2007.

pabrėžė švietimą, įdarbinimą ir skirtingų socialinių grupių kvalifikacijas. Buvo nustatyta, kad nedirbantys žmonės (įskaitant imigrantus) gali turėti skirtingą išsilavinimą, darbo patirtį ar kvalifikaciją, dėl to buvo įgyvendinamas paslaugų tiekimas tam tikroms specifinėms grupėms. Visgi konkrečios imigrantų integracijos priemonės nebuvo numatytos.

Imigrantai, kaip integracijos politikos tikslinė grupė, taip pat nebuvo išskirti „Nacionalinėje antidiskriminacijos programoje 2009–2011“<sup>24</sup>. Visgi buvo numatytos dvi priemonės: vykdyti sociologinius tyrimus siekiant stebėti migracijos bei migrantų integracijos procesus ir organizuoti valstybinės kalbos kursus imigrantams. Nei viena iš šių priemonių nebuvo įgyvendinta. Kitose nacionalinėse programose<sup>25</sup> imigrantai ir jų integracija nebuvo net paminėta.

\* \* \*

---

<sup>24</sup> Lietuvos Respublikos Vyriausybė, *Nacionalinė antidiskriminacijos programa 2009-2011*, nr. 317, 15.04.2009.

<sup>25</sup> Pavyzdžiui, „Sanglaudos skatinimo veiksmų programa, 2007–2013“, „Nacionalinė bendroji strategija: Europos Sąjungos struktūrinės pagalbos panaudojimo strategija Lietuvos konvergencijos tikslams įgyvendinti 2007-2013“.

Pirmoje 2014 m. pusėje Vyriausybei priėmus „Lietuvos migracijos politikos gaires“, kuriose buvo pabrėžtos migrantų integracijos problemos, pirmą kartą nuo Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo ši sritis buvo pripažinta prioritetine. Remiantis nustatytais gairėmis, migrantų integracijos politika turėtų užtikrinti migracijos teikiamą naudą, o užsieniečiai – aktyviai prisidėti stiprinant valstybę, dalyvaudami jos ekonominiame, socialiniame ir kultūriniame gyvenime. Taip pat pabrėžta kovos su ksenofobija, diskriminacija, rasizmu svarba bei poreikis vystyti tolerantišką ir daugiakultūrinę visuomenę. Svarbiausias migrantų integracijos principas – žmogaus teisių užtikrinimas ir lygios galimybės visose gyvenimo srityse, nuolatinio gyventojų statuso ir (ar) pilietybės suteikimas, socialinės nelygybės, pažeidžiamumo ir išnaudojimo mažinimas, gyvenimo ir darbo sąlygų stebėseną.

Kartu su „Lietuvos migracijos politikos gairėmis“<sup>26</sup> buvo priimtas „Veiksmų planas užsieniečių integracijos politikos įgyvendinimui“ ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės įsakymas

---

<sup>26</sup> Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įsakymas dėl užsieniečių integracijos politikos įgyvendinimo 2015-2017 veiksmų plano patvirtinimo, 2014.12.31. Nr. A1-683.

„Dėl užsieniečių integraciją koordinuojančios grupės sudėties“<sup>27</sup>. Tuo pačiu metu Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoje atsirado nauja politikos sritis – užsieniečių integracija. Be to, nevyriausybines organizacijas, migracijos ekspertai ir specialistai pradėjo tobulinti strateginį dokumentą dėl trečiųjų šalių piliečių integracijos<sup>28</sup>. Viena vertus, tai rodo, jog imigrantų integracija turėtų tapti prioritetine politikos sritimi; kita vertus, tikslinga paminėti ir institucinius pokyčius (ypač iniciatyvą uždaryti Migracijos departamentą), kurie suteikia pagrindą kelti klausimus apie efektyvų migracijos politikos įgyvendinimą Lietuvoje (remiantis Vidaus reikalų ministerija, visos su prieglobsčio procedūromis susijusios funkcijos būtų perduotos Valstybės sienos apsaugos tarnybai, o imigracijos procedūros – Policijos departamentui).

Lietuvos migrantų integracijos strategija (nepaisant palankios teisės aktų plėtros) kitose ES valstybėse taikytos politikos kontekste liudija stagnaciją. Remiantis „Migrantų integracijos politikos indeksu“

(ang. *Migrant Integration Policy Index (MIPEX 2007; MIPEX 2011; MIPEX 2015)*), nuo 2007 m. Lietuvoje migrantų integracijos politikos įgyvendinimo srityje progreso nebuvo. 2007 m. Lietuva buvo 20 iš 28 valstybių, 2011 m. – 27 iš 31, o 2015 m. – 34 iš 38. Naujaisi „Migrantų integracijos politikos indekso“ duomenys atskleidė, kad integruotis ir šalyje likti norintiems migrantams valstybės darbo rinka yra nepatraukli. Verta pabrėžti ir tai, kad mokyklos nėra pasiruošusios priimti imigrantų vaikus dėl prastai išvystytos infrastruktūros. Imigrantai taip pat neturi lygių teisių į bendras sveikatos apsaugos paslaugas, o teisė dalyvauti šalies politiniame gyvenime yra apribota, nes jiems neleidžiama jungtis į politines partijas. Imigrantai privalo nueiti ilgą ir sudėtingą kelią, kad taptų pilnaverčiais Lietuvos piliečiais.

### **Suaugusiųjų migrantų ugdymo poreikių atpažinimas**

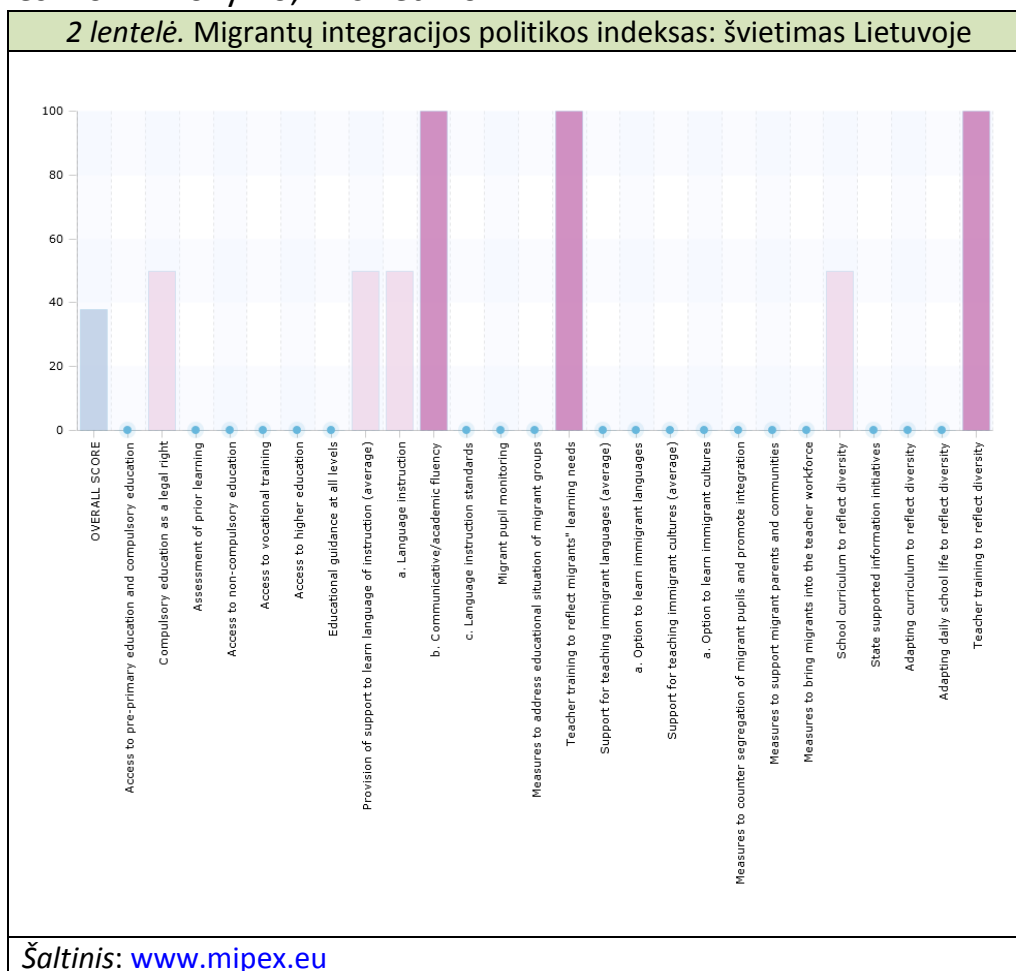
Remiantis „Migrantų integracijos politikos indeksu (MIPEX 2015)“, vos kelios iš daugelio įmanomų integracijos priemonių, susijusių su ugdymu, yra prieinamos Lietuvoje. Pavyzdžiui, privalomas mokslas kaip legali teisė, paramos mokytis dėstomosios kalbos užtikrinimas

<sup>27</sup> Lietuvos Respublikos Vyriausybės Įsakymas Dėl užsieniečių integraciją koordinuojančios grupės sudėties, 2014.12.31. Nr. A1-683.

<sup>28</sup> Plačiau: <http://ces.lt/en/projects/current-projects/the-strategic-document-for-integration-of-third-country-nationals/>

(kalbos mokymas ir komunikacinis / akademinis sklandumas), mokytojų apmokymai reaguoti į migrantų ugdymo poreikius, mokyklos programos ir mokytojų apmokymai siekiant priimti įvairovę. Dauguma priemonių, susijusių su suaugusiųjų migrantų ugdymu (pavyzdžiui, prieiga prie profesinio mokymo, švietimo

gairės, priemonės spręsti susiklosčiusią migrantų grupių ugdymo situaciją, priemonės remti migrantų tėvus ir bendruomenes, valstybės remiamos informacinės iniciatyvos), yra neprieinamos (žr. 2 lentelę).



Tokie rezultatai gali būti paaikškinti remiantis ugdymo priemonių etninėms mažumoms ir „naujiems“ imigrantams disbalansu. Kaip teigia Zygmantas (2011 m.), nepaisant imigrantų, kurie suvokiami kaip „nauja“

suaugusiųjų švietimo priemonių auditorija, didėjančio skaičiaus, kalbų kursai ir mokymosi medžiaga yra pritaikyta tik etninių mažumų grupių poreikiams. Taip pat trūksta suaugusiems migrantams skirtos medžiagos,

padedančios lavinti skaitymo, klausymo, kalbėjimo ir tarimo įgūdžius. Kadangi suaugusiems migrantams reikalingi apmokymai (ypač turint omenyje tai, kad vietinės kalbos mokėjimas yra sėkmingos integracijos prielaida), iškyla dar vienas iššūkis, nes suaugusiųjų imigrantų švietimo priemonės turi sukurti ir įgyvendinti kvalifikuoti specialistai.

Nacionalinio lygmens tyrimų apžvalga atskleidė platesnį integracijos kliūčių spektrą, susijusį su migrantų švietimu. Pavyzdžiui, pabėgėlių socialinės ir ekonominės padėties tyrimai (DSTI 2003; FOLLOW 2005; SEKI 2006; LVI 2009 etc.) parodė, kad socialinis kontekstas, kuriame pabėgėliai yra priversti įveikti kasdienius iššūkius, turi įtakos jų integracijai: kalbos nemokėjimas riboja įsidarbinimo galimybes ir sudaro sąlygas dirbti tik nekvalifikuotus bei prastai apmokamus darbus. Kituose tyrimuose apie pabėgėlių integraciją (STI 2007; Žibas 2014) vietinės kalbos mokėjimas buvo pabrėžtas kaip esminis integracijos elementas. Kalba yra susijusi ne tik su įdarbinimo galimybėmis, bet ir su geresne prieiga prie sveikatos apsaugos, apgyvendinimo bei socialinių paslaugų. Be to, profesinis mokymas buvo nurodytas kaip specialusis poreikis, kurį turi pabėgėliai.

Deja, integracijos problemų galima rasti ir daugiau. Remiantis Žydžiūnaite (2012), dėl apgyvendinimo politikos nebuvimo ir apriboto mobilumo šalyje pabėgėliai yra priversti patirti skurdą ir nesaugumą. Dėl politinių ir viešų diskusijų trūkumo sąvoka „pabėgėlis“ tampa politine ir skatina priešiskumą tarp imigrantų ir didžiosios dalies visuomenės. Nevyriausybių organizacijų veiklos nenuoseklumas lemia, kad pagalba pabėgėliams yra fragmentuota, nesistemiška ir trumpalaikė.

Dar vienas tyrimas, kuriuo buvo įvertintas ES prieglobsčio politikos įgyvendinimas Lietuvoje (Etniškumo Studijos 2013<sup>29</sup>), atskleidė kitus iššūkius: fragmentuotas ir ribotas ES direktyvų taikymas, judėjimo laisvės apribojimai, pabėgėlių priėmimo materialių sąlygų bei medicinos paslaugų problemos. Duomenys parodė specifinius trūkumus valstybės teisinio reguliavimo srityje ir praktikoje, kurios turi būti keičiamos siekiant išvengti konflikto tarp ES prieglobsčio politikos ir nacionalinių teisės pagrindų.

Analizuojant kitas imigrantų kategorijas, galima įžvelgti

<sup>29</sup> Straipsniai prieinami adresu <http://www.ces.lt/etniskumo-studijos-2/isleisti-zurnalai/etniskumo-studijos-20131/>



panašias tendencijas. Remiantis kiekybiniu tyrimu (N-500) apie imigrantų nuostatas (Etniškumo Studijos 2009/2<sup>30</sup>), 78,4 proc. respondentų žemą kvalifikaciją nurodė kaip pagrindinę kliūtį įsidarbinant Lietuvoje, 70 proc. apklaustųjų pabrėžė kvalifikacijos pripažinimą ir 46 proc. – kalbos mokėjimą. Tarp potencialių įsidarbinti trukdančių kliūčių imigrantai nurodė kvalifikacijos trūkumą (61 proc.), švietimo / kvalifikacijos neatitikimą (59 proc.) ir kalbą (52 proc.). Aptartos problemos gali būti paaiškinamos socialiniais ištekliais, kuriuos turi imigrantai. Pavyzdžiui, kalbos lavinimo, kvalifikacijos pripažinimo ir gilesnio švietimo / apmokymo atvejais imigrantai pagalbos kreiptųsi į savo darbdavius ar specialias institucijas. Visgi tokios paslaugos (išskyrus kvalifikacijos pripažinimą) yra suteikiamos nevyriausybinių organizacijų (ne valstybinių institucijų ar darbdavių). Remiantis tyrimo duomenimis, į švietimo institucijas buvo kreipiamasi retai (15 proc.). Galiausiai 5,6 proc. respondentų nurodė, kad kvalifikacijos pripažinimas yra pagrindinė problema, kuri turi būti sprendžiama dabar; kalbos barjerą esminiu iššūkiu laikė daugiau nei 25 proc. apklaustųjų.

---

<sup>30</sup> Straipsniai prieinami adresu <http://www.ces.lt/etniskumo-studijos-2/isleisti-zurnalai/etniskumo-studijos-20092/>

Kiti tyrimai apie didžiausias imigrantų grupes (LSTC 2012<sup>31</sup>) atskleidė į Lietuvą atvykusių baltarusių, rusų ir ukrainiečių socialinės integracijos charakteristikas. Remiantis tyrimo duomenimis, net studentai kalbos nemokėjimą laiko esminiu integracijos trūkumu, kuris taip pat yra susijęs su iššūkiu integruojantis į darbo rinką. Tokias problemas nurodė imigrantai, kurie atvyksta per šeimos susijungimų kanalus.

Gilinantis į tyrimus apie migrantų grupes pagal kilmės šalį, būtina pabrėžti tyrimą „Kinų ir turkų imigrantai Lietuvoje“ (Žibas 2014). Tyrime buvo atskleisti kinų ir turkų imigracijos procesai Lietuvoje, taip pat paaiškintos politinės ir ekonominės aplinkybės, susijusios su konkrečių imigrantų bendruomenių migracijos tinklo formavimosi procesais. Remiantis šio tyrimo duomenimis, didžioji dauguma Kinijos imigrantų turi aukštąjį išsilavinimą; Turkijos respondentų švietimo rodikliai varijuoja nuo vidurinio išsilavinimo iki aukštesniojo mokslo (tam tikrais atvejais Turkijos piliečiai nurodė, kad išsimokslinimas (tiek vidurinis, tiek aukštasis) buvo nebaigtas). Visgi apklaustieji teigė, kad nors

---

<sup>31</sup> Straipsniai prieinami adresu <http://www.ces.lt/etniskumo-studijos-2/isleisti-zurnalai/etniskumo-studijos-2012/>

reikalaujama kalbos mokėjimo (pavyzdžiui, integracijos testas nuolatiniam gyvenimui bei pilietybei), valdžios institucijos nesuteikia prieigos prie nemokamų kalbos kursų. Šias paslaugas siūlo tik nevyriausybinės organizacijos.

Kituose tyrimuose analizuojama imigracija Lietuvoje tarptautinės migracijos kontekste. 2009 m. studijoje (Leončikas ir Žibas 2009) buvo tiriamos imigracijos ir migrantų integracijos politikos įgyvendinimo bruožai *Soderköping* proceso šalyse (Baltarusija, Estija, Vengrija, Latvija, Lietuva, Moldova, Lenkija, Rumunija, Slovakija ir Ukraina). Tyrime buvo pateikta migracijos politikos įgyvendinimo apžvalga, tarptautinės migracijos kontekste analizuojamos šalių specifinės situacijos ir atskleidžiamos vyraujančios pagrindinės migracijos tendencijos, susijusios su ES plėtra, Šengeno zona ir kitais procesais. Dar vienas tais pačiais metais atliktas tyrimas buvo orientuotas į Baltarusijos, Moldovos, Ukrainos piliečių situacijas Vengrijos, Latvijos, Lietuvos, Lenkijos ir Slovakijos darbo rinkose (EK 2009). Studijoje buvo išryškinti tiek darbo migracijos politikos įgyvendinimo aspektai, tiek specifinės imigrantų situacijos darbo rinkoje. Buvo pabrėžtas integracijos priemonių,

skirtų ES darbo imigrantams, poreikis ir darbo migrantų pažeidžiamumas darbo rinkoje. Minėtuose tyrimuose nebuvo atspindėti suaugusiųjų migrantų švietimo procesai.

Pabrėžtina, kad Lietuvoje ilgalaikės migrantų integracijos strategijos nėra, todėl iššūkiai, susiję su suaugusiųjų migrantų švietimu, yra paliekami už politinės darbotvarkės ribų, o migrantų integracijos infrastruktūra (kartu su švietimo priemonėmis) yra fragmentuota, besiremianti projektine veikla.

Dar viename tyrime, atliktame 2010 m. (Kovalenko et al. 2010), orientuotasi į imigrantų, vykusią į Baltijos šalis (Estija, Latvija, Lietuva), problemas ir migracijos bei migrantų integracijos politikos vykdymo bruožus. Lietuvos atvejo studijoje (Leončikas ir Žibas 2010) buvo pateikta Lietuvos imigracijos politikos analizė ir atskleistos pagrindinės migrantų gyvenimo Lietuvoje problemos. Taip pat buvo pabrėžtas ribotas integracijos politikos priemonių įgyvendinimas, neigiamas visuomenės požiūris, informacijos apie pragyvenimo ir darbo sąlygas trūkumas, ribotas imigrantų dalyvavimas profesinėse sąjungose ir neigiamas imigracijos pateikimas žiniasklaidoje.



Remiantis tyrimu, vaikų ir suaugusiųjų švietimas (išlyginamieji kursai) gali būti suvokiamas kaip integracijos priemonė. Nuo 2005 m. Lietuvos mokyklos gali organizuoti užsiėmimus iš užsienio šalių atvykusiems moksleiviams, kuriems reikia išmokti lietuvių kalbą, kad galėtų tęsti mokymąsi sistemoje, tačiau tokia praktika yra reta. Statistinė informacija apie trečiųjų šalių piliečius, kurie gyvena Lietuvoje su šeimomis ir vaikais, yra fragmentiška.

Dar viena, bet ne mažiau svarbi imigracijos tyrimų sritis yra viešosios nuomonės studijos. Nors požiūriai į įvairias etnines grupes yra išstudijuoti, tyrimai apie viešąją nuomonę imigrantų atžvilgiu – palyginti nauji. Lietuvos Socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų instituto (2005–2014) <sup>32</sup> atliktos apklausos atskleidė nuostatas (jų pokyčius) dėl migrantų grupių, gyvenančių Lietuvoje. Tyrimas parodė svarbius nuostatų formavimosi aspektus, tokius kaip socialinė distancija, informacijos apie imigrantus poreikis, integracijos kliūtys,

<sup>32</sup> Daugiau informacijos apie apklausas žiūrėti Beresnevičiūtė ir Leončikas 2009, Etniškumo studijos 2009/2; Žibas 2010; Vildaitė ir Žibas 2010; Pilinkaitė Sotirovič ir Žibas 2011. Duomenys internetinėje erdvėje prieinami adresu <http://www.ces.lt/veikla-2/ziniasklaidos-stebesena/visuomenes-nuomones-apklauso/>

dominuojančios integracijos politikos formos ir jų palaikymas, vieša nuomonė apie imigracijos ir integracijos politikos įgyvendinimą, socialinio ir teisinio statuso vertinimas ir imigrantų kilmės šalys. Remiantis apklausomis, didžioji dauguma (daugiau nei 80 proc.) respondentų mano, kad kalba yra esminė integracijos kliūtis. Taip pat 80 proc. apklaustųjų sutinka, kad kalbos kursai, kaip integracijos priemonė, privalo būti taikoma Lietuvoje, 81 proc. apklausos dalyvių mano, kad kaip priemonė turėtų būti taikomas vaikų švietimas, o 62 proc. pasisako už kvalifikacijos kursų, kaip integracijos priemonės, įgyvendinimą. Tokie duomenys atskleidžia, kad visuomenė remia integracijos procesus, susijusius su migrantų švietimu Lietuvoje.

Analizuodamas suaugusiųjų migrantų prieigą prie švietimo Lietuvoje, Totoraitis (2005 m.) pažymi, kad galimybė tęsti mokslą nėra lygiai prieinama visoms socialinėms grupėms. Tam tikros grupės, pavyzdžiui, imigrantai, turi ribotas galimybes dalyvauti visuomeninėje veikloje ir mokytis (Totoraitis *et al.* 2005). Tokią tendenciją patvirtino ir „Migrantų integracijos politikos indeksas“ (MIPEX 2015).

### *Migrantų integracijos iššūkių apibendrinimas*

Tyrimų rezultatai leidžia daryti tam tikras išvadas apie migrantų integracijos iššūkius Lietuvoje. Pirmiausia kokybinių ir kiekybinių studijų duomenys apie migrantų grupes atskleidžia skirtumus tarp migrantų ir didžiosios dalies visuomenės bei parodo, kad dėl skirtingų integracijos veiksnių (ypač dėl kalbos ir mokslo / kvalifikacijos neatitikimo) integracijos procesai nevyksta lygiavertiškai visose migrantų grupėse. Antra, imigracijos ir migrantų integracijos politikos analizė parodo, kad integracijos priemonės, įskaitant švietimą, nėra taikomos atsižvelgiant į Lietuvoje gyvenančių imigrantų poreikius. Tai reiškia, kad šie žmonės yra priversti spręsti minėtas problemas be valstybės pagalbos. Tokiame integracijos kontekste edukacinės priemonės yra pritaikomos fragmentiškai ir nesistemiškai. Reikia paminėti ir tai, kad švietimo priemonės remiasi projektais ir nėra stabilios ilgalaikėje perspektyvoje. Trečia, viešosios nuomonės tyrimai liudija didėjančią socialinę distanciją tarp imigrantų ir visuomenės bei vyraujančią neigiamą nuomonę apie skirtingas migrantų grupes hierarchiją. Visgi, nepaisant vyraujančių neigiamų įsitikinimų apie imigraciją ir imigrantus, visuomenė pritaria švietimo priemonėms, kurios būtų taikomos imigrantams Lietuvoje.

## 2 SKYRIUS. SUAUGUSIŲJŲ MIGRANTŲ ŠVIETIMAS LIETUVOJE

### *Lietuvos suaugusiųjų švietimo sistema ir infrastruktūra*

#### **Apibrėžimai**

Šio tyrimo kontekste, suaugusiųjų migrantų švietimo tikslinės grupės yra visi imigrantai su laikinu ir nuolatiniu leidimu gyventi, įskaitant pabėgėlius.

Suaugusiųjų migrantų švietimas yra praktika, kai žmonės įsitraukia į sisteminių mokymosi procesą, kad gautų arba sustiprintų skirtingas žinių formas, įgūdžius, požiūrius ir vertybes. Toks procesas apima daugybę mokslo / kvalifikacijos formų, kurios peržengia tradicinį mokymą. Suaugusiųjų švietimas įtraukia formalųjį, neformalųjį ir laisvą mokymąsi, siekiant tobulinti ar įgyti tam tikrus įgūdžius, skatinti asmeninį vystymąsi, sudaryti sąlygas įsidarbinimui ir įgyti naujas arba patobulinti turimas kompetencijas, atitinkančias darbo rinkos poreikius.

Pagrindinis suaugusiųjų (migrantų) švietimo politikos tikslas – sudaryti mokymosi galimybes, ypač tiems, kuriems tokių paslaugų reikia labiausiai – socialiai pažeidžiamoms grupėms

(žemos kvalifikacijos darbininkai, bedarbiai, specialiųjų poreikių turintys suaugusieji, senyvo amžiaus žmonės, migrantai).

Šio tyrimo kontekste socialiai pažeidžiamos grupės yra suvokiamos kaip labiausiai pažeidžiamos migrantų grupės: pabėgėliai, darbo migrantai, senyvo amžiaus migrantai ir migrantės moterys.

Kadangi suaugusiųjų migrantų švietimo priemonės yra siejamos su platesniu integracijos politikos paketu, turi būti aptartas integracijos apibrėžimas. Šiame tyrime (atsižvelgiant į Lietuvos imigracijos ir migrantų integracijos politikos kontekstą) migrantų integracija yra neišvengiamas imigracijos procesų rezultatas, darantis įtaką *makro* (pavyzdžiui, imigracijos ir migrantų integracijos politika), *mezo* (pavyzdžiui, migracijos tinklai) ir *mikro* (pavyzdžiui, migracinė elgsena) lygmenims. Migrantų integracija *mezo* lygmenyje yra siejama su neformalios integracijos infrastruktūros vystymusi per migracijos tinklus ir NVO veiklą

(kuri palengvina priėjimą prie darbo rinkos, apgyvendinimo, švietimo, sveikatos ir socialinių paslaugų sektorių); migrantų integracija *makro* lygmenyje yra siejama su integracijos kliūčių įveikimu, naudojantis valstybės ištekliais; migrantų integracija *mikro* lygmenyje yra siejama su individualia patirtimi.

Neformali integracijos infrastruktūra, įsitvirtinusi migracijos tinkle, yra susijusi su migrantų integracijos sąvoka. Ši infrastruktūra suteikia pagrindus informacijos mainams ir abipusei pagalbai, didinant migrantų integraciją į darbo rinką, švietimo ir apgyvendinimo sektorius bei skatinant neformalių tinklų tarp didžiosios visuomenės dalies ir kitų imigrantų plėtojimą. Išsiplėtę migrantų tinklai leidžia plėsti neformalios integracijos infrastruktūrą ir užtikrinti efektyvią integraciją. Neformali integracijos infrastruktūra yra susijusi su NVO sektoriumi, migracijos tinklais (arba tinklais tarp imigrantų) ir abipuse pagalba; valstybės resursai yra susiję su integracijos politikos bei išteklių vystymu nacionaliniu ir vyriausybiniu lygmeniu. Visgi Lietuvoje migrantų integracijos infrastruktūra yra vystoma nevyriausybiniu lygmeniu (projektinė veikla, remiama ES fondų). Tokio pobūdžio projektinė

veikla „pakeitė“ migrantų integracijos politikos vystymą valstybės lygmeniu (žr. „Suaugusiųjų migrantų švietimo infrastruktūra“). Atsižvelgiant į šį kontekstą turi būti aptarta suaugusiųjų migrantų švietimo politika.

### **Suaugusiųjų švietimo sistema ir infrastruktūra**

Lietuvos švietimo sistema nuo Nepriklausomybės atgavimo patyrė daug reformų. Švietimas ir profesinis mokymas buvo pertvarkytas, kad paruoštų visuomenę būti ekonomiškai aktyvią naujoje aplinkoje. Kai Lietuva tapo ES nare, suaugusiųjų švietimo vystymas tapo prioritetine Lietuvos švietimo politikos sritimi.

Lietuvos švietimo sistema apima 1) bendrąjį mokymą (ikimokyklinį (darželius), priešmokyklinį, pradinį, žemąjį ir aukštesnįjį vidurinį išsilavinimą), 2) pradinį švietimą ir mokymą (PPŠM) žemesniu, aukštesniu ir po-viduriniu lygmeniu, 3) tolimesnį švietimą ir mokymą (TPŠM) ir aukštesnįjį išsilavinimą (kolegijos ir universiteto studijos). PŠM programos yra sukurtos skirtingų amžių ir skirtingų biografijų tikslinėms grupėms. PPŠM besimokantieji turi galimybę įgyti

pirmąją profesinę kvalifikaciją ir užbaigti bendrąjį žemesnįjį ar aukštesnįjį vidurinį išsilavinimą (Cedefop 2013).

Remiantis Neformalioju suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymu,<sup>33</sup> neformalus suaugusiųjų švietimas turėtų būti suvokiamas kaip švietimas, mokymas, tęstinis švietimas ir mokymas bei kiti užsiėmimai, plečiantys kultūrinę ir pilietinę perspektyvą, atitinkančią individo ir visuomenės poreikius. Tokių švietimo priemonių tikslinės grupės yra suaugusieji, paprastai ne jaunesni nei 18 metų. Suaugusiųjų švietimas Lietuvoje apima formalų, neformalų ir laisvąjį mokymąsi, padedantį tobulinti ar įgyti įgūdžius, kurie stiprina asmenines kompetencijas ir, atsižvelgiant į darbo rinkos poreikius, sudaro sąlygas įsidarbinti. Pagrindinis suaugusiųjų švietimo tikslas yra suteikti visiems mokymosi galimybes, o ypač socialiai remtinoms grupėms, pavyzdžiui, žemos kvalifikacijos darbuotojams, bedarbiams, senyvo amžiaus žmonėms, imigrantams ir kt. Visgi, neskaitant nevyriausybinių lygmenų, kuriame remiantis skirtingomis

metodologijomis praktikoje yra taikomos skirtingos priemonės (žr. „Suaugusiųjų migrantų švietimo politikos“), specialių politikos priemonių imigrantams nėra.

Pagrindinės suaugusiųjų švietimo politikos prioritetinės sritys Lietuvoje yra susijusios su prieigos tobulinimu, suaugusiųjų švietimo kokybe ir efektyvumu, lygių galimybių didinimu, socialinio ryšio vystymu, aktyvios pilietybės, mokymu dalyvauti socialiniame ir kultūriniame gyvenime, kūrybingumo ir inovacijų skatinimu, mokymosi aplinkos tobulinimu.<sup>34</sup>

Remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucija<sup>35</sup>, iki 16 metų švietimas yra privalomas. Privalomas švietimas yra žemesnio viduriniojo išsilavinimo užbaigimas ir pagrindinės mokyklos baigimo sertifikato įgijimas, o vėliau moksleiviai gali rinktis aukštesnįjį vidurinį išsilavinimą arba profesinio ugdymo programas. Tie, kuriems nepasisėkė baigti žemesniojo vidurinio išsilavinimo, gali rinktis profesinio švietimo programas arba jaunimo mokyklas (detalesnę schemą galite rasti Lietuvos švietimo sistemoje, žr. 2 grafiką).

<sup>33</sup> Lietuvos Respublika, *Neformalusis suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas* (VIII-882). 30.06.1998. Paskutinė pataisa 10.07.2014. Priinama adresu: [http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.show\\_doc\\_l?p\\_id=478674](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.show_doc_l?p_id=478674)

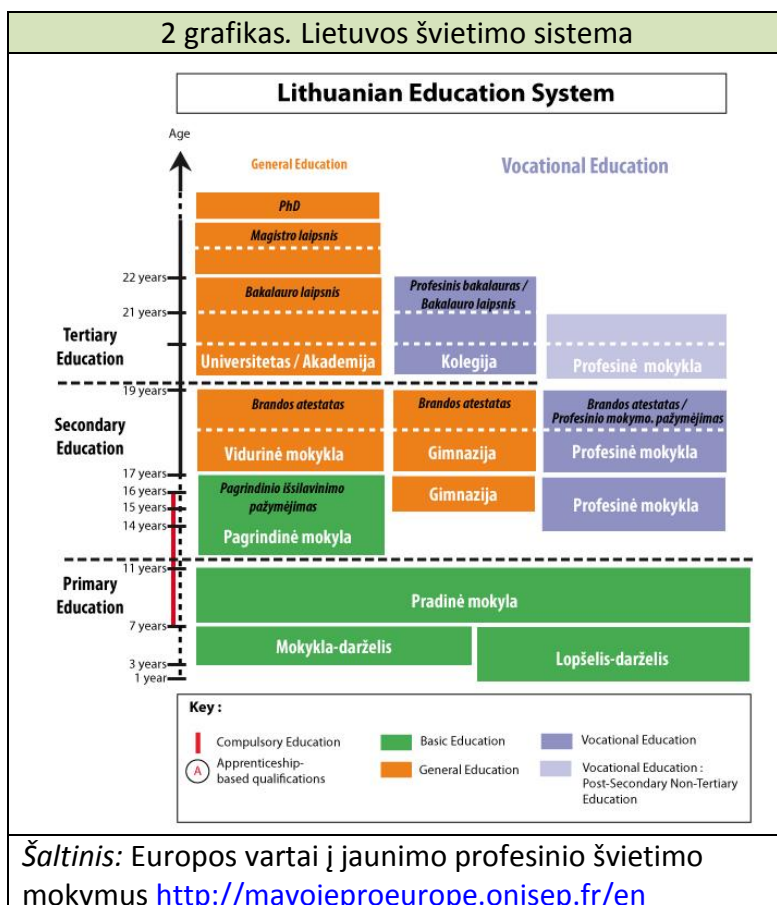
<sup>34</sup> Daugiau žiūrėti <http://www.infonet-ae.eu/country-overviews/lithuania>.

<sup>35</sup> *Lietuvos Respublikos Konstitucija*, 02.11.1992. Priimta Lietuvos Respublikos piliečių referendumu 25.10.1992.

Detalesnę suaugusiųjų švietimo sistemos apžvalgą galima rasti:

[http://www.kpmc.lt/refernet/?page\\_id=325](http://www.kpmc.lt/refernet/?page_id=325)

<http://www.infonet-ae.eu/country-overviews/lithuania>



## Suaugusiųjų migrantų švietimo politikos analizė

Iš imigracijos, migrantų integracijos ir suaugusiųjų švietimo politikų Lietuvoje analizės galima daryti svarbią išvadą – suaugusiųjų migrantų švietimo problemos nėra atspindėtos pagrindiniuose politiniuose

dokumentuose. Tai paaiškina faktas, kad migrantų integraciją apimančias visapusiškas politikas Lietuva pradėjo įgyvendinti tik nuo 2014 m. Priemonės, susijusios su suaugusiųjų migrantų švietimu, vis dar yra paliekamos už politinių



prioritetų ribų, nors tuo pačiu metu tas priemonės aktyviai įgyvendina nevyriausybines organizacijos, veikiančios imigracijos, įvairovės ir žmogaus teisių srityse (žr. „Suaugusiųjų migrantų švietimo sistemos infrastruktūra“). Viena vertus, ši situacija rodo, kad Lietuvoje tokio proceso kaip suaugusiųjų

migrantų integracijos politika nėra (yra tik pamatinė oficiali aplinka tokiam procesui prasidėti), o kita vertus, vietiniu lygmeniu yra sudaryti rimti pamatai kurtis suaugusiųjų migrantų švietimo infrastruktūrai, nes nevyriausybines organizacijos aktyviai veikia migrantų integracijos ir švietimo srityse.

### Prieiga į švietimą ir ugdymą

Remiantis Švietimo įstatymo 2 ir 24 straipsniais<sup>36</sup>, kiekvienas Lietuvos pilietis arba nuolatinį ar laikiną leidimą gyventi turintis užsienietis turi teisę mokytis ir įgyti kvalifikaciją. Taip pat valstybė turi imtis priemonių, kad kiekvienas vaikas Lietuvoje būtų mokomas pagal pradinio, pagrindinio ir vidurinio švietimo programas.<sup>37</sup> Dar valstybė kiekvienam piliečiui ir nuolatinį ar

laikiną leidimą gyventi turinčiam užsieniečiui garantuoja pradinį, pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą bei prieigą į aukštųjų studijų arba profesinio mokymo programas, kurios leidžia įgyti kvalifikaciją.

Lietuvos Švietimo įstatymo 30 straipsnis garantuoja švietimą lietuvių kalba ir lietuvių kalbos mokymąsi. Įstatymu tokios pačios sąlygos sudaromos ir užsieniečių vaikams (su laikinu ar nuolatinu leidimu gyventi Lietuvoje) ir suteikia galimybę mokytis jų gimtąja kalba. 27 straipsnis aprašo švietimo tiekėjų tinklų koncepciją, kurio tikslas yra užtikrinti privalomo ir visuotinai prieinamo švietimo prieigą, jo įvairovę ir galimybę mokytis visą gyvenimą visiems Lietuvos piliečiams ir užsieniečiams, turintiems nuolatinį ar laikiną leidimą gyventi valstybėje.

<sup>36</sup> Lietuvos Respublika, Švietimo įstatymas (I-1489). 25.06.1991. Paskutinė pataisa 03.04.2007. Prieinama adresu [http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.show\\_doc\\_l?p\\_id=1050203](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.show_doc_l?p_id=1050203).

<sup>37</sup> Švietimo įstatymo straipsnyje nr. 2, yra nurodomi du apibrėžimai, susiję su migrantų švietimu: privalomas švietimas yra visuotinai prieinamas švietimas. Privalomas švietimas – privalomą mokslą, remiantis pradinio ir pagrindinio švietimo programa, iki 16 metų valstybė garantuoja Lietuvoje gyvenantiems piliečiams ir užsieniečiams, turintiems nuolatinį ar laikiną leidimą gyventi Lietuvos Respublikoje. Visuotinai prieinamas švietimas – valstybė garantuoja švietimą visiems Lietuvos Respublikos piliečiams ir užsieniečiams, turintiems nuolatinį ar laikiną leidimą gyventi Lietuvos Respublikoje.

Remiantis įstatymu dėl užsieniečių teisinės padėties<sup>38</sup> (straipsnis nr. 53), nuolatinis leidimas gyventi gali būti išduotas, jei užsienio pilietis išlaikė egzaminą valstybine kalba ir pagrindinių Konstitucijos principų egzaminą. Šių egzaminų procedūras yra įtvirtinusi Vyriausybė. Remiantis Pilietybės įstatymu<sup>39</sup> (40 straipsnis), Lietuvos pilietybės siekiantys užsieniečiai turi išlaikyti lietuvių kalbos egzaminą, kurio aprašymą tvirtina Švietimo ministras. Jokios kitos kalbos normos nėra taikomos trečiųjų šalių piliečiams, siekiantiems dirbti arba užsiimti kita teisėta veikla Lietuvoje.

### **Kvalifikacijos pripažinimas**

Lietuvos Studijų kokybės vertinimo centras<sup>40</sup> yra atsakingas dėl kvalifikacijos, susijusios su aukštuoju mokslu (nuo 2003 m. ir viduriniu mokslu), pripažinimo. Kvalifikacijos pripažinimo prasme užsieniečiams Centro veikla yra suskirstyta į du tipus: užsienio studentams ir absolventams. Centras suteikia informaciją apie

aukštojo mokslo institucijas (AMI) Lietuvoje ir įvertina užsienio vidurinio išsilavinimo kvalifikacijas, jei užsienietis siekia mokytis AMI Lietuvoje. Centras vertina aukštojo mokslo (AM) kvalifikacijas, jei užsienietis siekia studijuoti ar dirbti Lietuvoje, ir suteikia jam informaciją apie Lietuvos institucijas, į kurias užsienietis gali kreiptis, siekdamas kvalifikacijos pripažinimo.

### **Lietuvos migracijos politikos gairės ir veiksmų planas užsieniečių integracijos politikos įgyvendinimui**

Kalbant apie imigracijos ir migrantų integracijos politikas bei ryšius su suaugusiųjų migrantų švietimu, galima paminėti vos kelis su tuo susijusius įstatymus: „Lietuvos migracijos politikos gairės“ ir „Veiksmų planas užsieniečių integracijos politikos įgyvendinimui“. Visgi čia pabrėžiamos tik kelios imigracijos schemos, o ne praktinės migrantų švietimo priemonės. Pavyzdžiui, 19.6 skyrius įtvirtina, kad siekiant skatinti mokslinius tyrimus ir inovacijas turi būti įsteigta visapusiškesnė schema, pastūmėjanti užsieniečius įsitraukti į tyrimus ar eksperimentinius vystymus bei mokymą Lietuvos mokslo ir švietimo institucijose. Studentų, mokytojų ir mokslininkų imigracija

<sup>38</sup> Lietuvos Respublikos Įstatymas *Dėl užsieniečių teisinės padėties*, IX-2206). 29.04.2004, Valstybės žinios, 2004, nr. 73-2539, art. 107. Prieinama adresu [http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.show\\_doc\\_l?p\\_id=356478](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.show_doc_l?p_id=356478)

<sup>39</sup> Lietuvos Respublikos Pilietybės Įstatymas (IX-1078). 17.09.2002. Prieinamas adresu [http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.show\\_doc\\_l?p\\_id=347706](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.show_doc_l?p_id=347706)

<sup>40</sup> Daugiau žiūrėti <http://www.skvc.lt/en/?id=0>



į Lietuvą yra suvokiama kaip svarbus procesas, padedantis patenkinti mokslo vystymosi poreikį.

Priešingai „Lietuvos migracijos politikos gairėms“, „Veiksmų planas užsieniečių integracijos politikos įgyvendinimui“ suaugusiųjų migrantų švietimą nagrinėja labiau specifiskai ir numato keletą priemonių, pavyzdžiui, organizuoti mokymus lietuvių kalbos kursams ir Konstitucijos pagrindų instruktažui; suteikti socialinių, psichologinių, teisinių, reprezentacinių ir kitų paslaugų / konsultacijų bei švietimo ir mokymo priemones, palengvinančias migrantų įsidarbinimą.

Taip pat yra numatyta specifinis tikslas – tobulinti švietimo priemones užsieniečiams. Šiam tikslui įgyvendinti numatytos dvi priemonės. Pirma, numatyta mokymosi parama užsieniečiams, kurie grįžo iš užsienio valstybių (įvairūs švietimo moduliai, susiję su studentų individualiais mokymosi poreikiais ir užtikrinantys lygias galimybes švietimo procese); antra, numatyta užtikrinti valstybinės kalbos ir Konstitucijos pagrindų žinių patikrinimo medžiagos

paruošimą bei organizuoti ir įgyvendinti šiuos egzaminus<sup>41</sup>.

Kalbant apie kvalifikacijas, aptariama specifinė priemonė, tobulinanti užsieniečių profesinės kvalifikacijos pripažinimo įstatymus. Minima ir daugiau priemonių, kurios netiesiogiai siejasi su suaugusiųjų migrantų švietimu, pavyzdžiui, organizuoti mokymus švietimo ir sveikatos apsaugos tiekėjams, kurie tobulintų tarpkultūrinius įgūdžius, mažintų stereotipų įtaką ir formuotų su įvairove bei lygybe susijusias vertybes.

---

<sup>41</sup> Rodikliai: švietimo modulių skaičius, atsižvelgimas į moksleivių individualius mokymosi poreikius; organizuojamų egzaminų, skirtų patikrinti valstybės kalbos ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos žinias, skaičius.

## *Suaugusiųjų migrantų švietimo infrastruktūra*

Kalbant apie suaugusiųjų migrantų švietimo infrastruktūrą Lietuvoje, turi būti pabrėžiamas specifinis kontekstas. Viena vertus, tai labai susiję su projektine veikla, kurioje švietimo priemonės yra taikomos nesistemiškai, kita vertus, nevyriausybinė veikla yra pagrindinis instrumentas kuriant migrantų integracijos infrastruktūrą ir migrantų švietimą.

### **Projektinė veikla**

Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugija vykdo projektą, apimantį pabėgėlius ir kitus imigrantus. Pavyzdžiui, konsultacijos centrai imigrantams sprendžia migrantų integracijos kliūtis ir suteikia įvairias paslaugas: lietuvių kalbos kursus, socialines ir teises konsultacijas, Lietuvos Konstitucijos ir visuomenės kursus. Be to, suteikiamos psichologinės konsultacijos ir įvairūs mokymai, stiprinantys socialinius imigrantų resursus, sudaromos sąlygos efektyvesnei integracijai į darbo rinką ir socialinius valstybės institucijų bei visuomenės tinklus. Tai tiesiogiai

nesisieja su suaugusiųjų migrantų švietimu, tačiau tokia veikla palengvina priėjimą prie viešųjų bei privačių paslaugų ir didina prisitaikymo darbo rinkoje galimybes<sup>42</sup>.

Lietuvos „Caritas“ imigrantus remia siūlydamas lietuvių kalbos, istorijos ir kultūros (taip pat literatūros, dokumentikos, kino, muzikos, teatro ir vaizduojamojo meno) kursus. Pagrindinis „Carito“ tikslas yra organizuoti tikslinius seminarus, paskaitas, intensyvius kursus bei kitas veiklas, stiprinančias socialinius išteklius, kompetencijas ir kitas imigrantų galimybes, skatinančias socialinę, ekonominę, kultūrinę ir politinę integraciją<sup>43</sup>.

Vilniaus Tarptautinė migracijos organizacija įgyvendina įvairias veiklas, susijusias su migrantų integracija, pavyzdžiui, projektas, kurio tikslas yra sukurti tarpkultūrinius su imigrantais dirbančių specialistų sugebėjimus.

<sup>42</sup> Daugiau žiūrėti

<http://redcross.lt/en/activity/support-for-migrants/>

<http://redcross.lt/en/activity/refugees-asylum-seekers>

<sup>43</sup> Daugiau žiūrėti

<http://www.vilnius.caritas.lt/caritas-padaliniai/uzsienieciu-integracijos-programa/projektai.html>

Tai labai svarbu šeimoms, kuriose bent vienas iš tėvų yra imigrantas. Tačiau ši veikla labiau siejasi su bendromis migrantų integracijos infrastruktūros stiprinimo priemonėmis<sup>44</sup>, o ne su suaugusiųjų migrantų švietimu<sup>45</sup>.

Centras PLIUS siūlo lietuvių kalbos kursus rusų ir anglų kalbomis kalbantiems asmenims. Sudaroma galimybė šioms grupėms: pradedantiesiems, esantiems vidutiniame ir aukštesniame lygiuose; visos grupės yra įpareigosios lankyti kursus. Be to, Centras suteikia socialinių darbuotojų paslaugas, teisinės konsultacijas, pilietiškumo ir sveikatos švietimo kursus, meno terapiją ir vairavimo kursus, mėgina pabrėžti integracijos ekonominius aspektus. Galiausiai siūlomi kursai, susiję su integracija į darbo rinką ir verslumą<sup>46</sup>.

Soros International House (SIH) Vilniuje yra organizacija, kurios veikla tiesiogiai susijusi su suaugusiųjų migrantų švietimu per kalbos lavinimą. Pavyzdžiui, projektas INTEGRA (LLP Gruntvigo tarptautinis projektas<sup>47</sup>) siekia

sukurti Europą apimančią institucijų tinklą migrantų integracijos švietimui tobulinti, suteikiant migrantams galimybę išmokyti spręsti finansines problemas ar mokytis kalbos. Projektu „NORDPLUS“ siekiama suteikti daugiau galimybių moterims migrantėms, nereikalaujant išankstinės švietimo patirties. Tokią tikslą siekiama įgyvendinti sukuriant suaugusiųjų švietimo ir nevyriausybinių organizacijų šiaurinį tinklą, kuris dirba tobulinant migrantų integraciją, lyčių lygybę, socialinės gerovės tarnybą ir viešojo įdarbinimo centrą, teikiančius patirtį ir žinias, gerinančias pagalbos migrantėms moterims strategiją ir profesinio / profesionalaus švietimo sistemą<sup>48</sup>. Projektas „Pasirūpink: sveikatos apsaugos gidas migrantams“ (ang. *TAKE CARE: Healthcare Guide for Migrants*) orientuotas į pagalbą imigrantams tobulinant jų kalbines žinias ir suteikiant daugiau informacijos apie sveikatos problemas, kad sveikatos apsauga jiems taptų prieinamesnė<sup>49</sup>. SIH

---

Vokietijos, Ispanijos, Turkijos, Airijos, Olandijos, Rumunijos, JK, Lenkijos ir Baltarusijos konsorciumas. INTEGRA pagrindinis produktas – internetinė platforma, skirta migrantų bendruomenių poreikių atpažinimui Europoje. Ji integruoja naudingas mokymosi ir apmokymų medžiagą, finansinę informaciją, gerų praktikų pavyzdžius, kontaktus, tinklus, nuorodas ir partnerinių valstybių kalbų duomenis migrantams ir platesnei auditorijai. Daugiau žiūrėti [http://sih.lt/integra\\_en](http://sih.lt/integra_en)

<sup>44</sup> Mokymo programa apie tai, kaip dirbti su trečiųjų šalių piliečiais ir mišriomis šeimomis, išgyvenančiomis krizes ar skyrybas; vadovas (knyga) apie konsultacijas mišrioms šeimoms ir vaikams iš imigrantų šeimų.

<sup>45</sup> Daugiau žiūrėti <http://iom.lt/en/what-we-do-/intercultural-competences>

<sup>46</sup> Daugiau žiūrėti <http://centreplus.org/>

<sup>47</sup> Projektą 2010–2012 m. įgyvendino partnerinių institucijų iš Lietuvos, Graikijos,

<sup>48</sup> Daugiau žiūrėti [http://sih.lt/women\\_support](http://sih.lt/women_support)

<sup>49</sup> Daugiau žiūrėti [http://sih.lt/take\\_care\\_EN](http://sih.lt/take_care_EN)

taip pat dalyvavo projekte „Tinklas socialinei ir rinkos integracijai per kalbos švietimą“ (ang. *Network for Social and Market Inclusion through Language Education (SMILE)*)<sup>50</sup>, kuriuo siekiama mokyti kalbos įvairiuose švietimo, socialiniame ir ekonominiame sektoriuose.

Kiti SIH projektai buvo susiję su trečiųjų šalių piliečių integracija. Projektas „PAJUSK TAI“ (ang. *FEEL IT*) orientuotas į tarpkultūrinio dialogo didinimą, prisidedant prie sąmoningumo didinimo ir kovos su neigiamu požiūriu į imigrantus<sup>51</sup>. Projektas „Kalba atidaro visas duris: trečiųjų šalių piliečių integracija į Lietuvos visuomenę“ palengvino trečiųjų šalių piliečių integraciją suteikiant jiems daugiau lietuvių kalbos žinių, kurios atitinka bendrą Europos kalbų nurodymų struktūrą. Projektas suteikė imigrantams priemones, leidžiančias įgyti žinių apie lietuvių visuomenę, istoriją, teisinius pagrindus, sveikatos apsaugą, švietimą ir socialinės apsaugos sistemą. Be to, juo buvo įgyvendintos lankšrios kalbos mokymosi programos, tinkančios visiems lygiams ir atsižvelgiančios į imigrantų švietimo kontekstą bei įgūdžius<sup>52</sup>. Projektas „Lietuvių

kalbos mokymas ir pilietiškumo orientacijos kursai trečiųjų šalių piliečiams naudojant realaus gyvenimo situacijų simuliacijos technikas“ tęsė kalbos kursus, siekiant išmokyti trečiųjų šalių piliečius lietuvių kalbos ir užtikrinti A1 praktikos lygį<sup>53</sup>.

Vilniaus verslo kolegija dalyvavo projekto „ADUQUA – kokybės užtikrinimas integracijos mokymuose suaugusiems migrantams“ konsorciame, kuris buvo orientuotas į europietiškos struktūros, skirtos vystyti ir gerinti kokybę bei bendrus suaugusiųjų migrantų švietimo standartus, įgyvendinimą<sup>54</sup>. Moterų problemų informacijos centras įgyvendino projektą „Pirmyn“ (ang. *FORWARD*), kuriuo buvo siekiama sukurti ir įgyvendinti inovatyvias ir kompetentingas pedagogines priemones, skirtas migrančių moterų identifikacijai, pripažinimui, patvirtinimui ir jų kompetencijų vystymui<sup>55</sup>. Liaudies vidurinių mokyklų Lietuvoje nacionalinės asociacijos valdyba buvo minėto konsorciumo dalis, įgyvendinanti projektą „Migrantas“. Buvo siekiama remti migrantų integraciją orientuojantis į prastesnius įgūdžius ir išsilavinimo lygį turinčius

<sup>50</sup> Daugiau žiūrėti <http://www.smile-network.eu/>

<sup>51</sup> Daugiau žiūrėti <http://sih.lt/feelit2012>

<sup>52</sup> Daugiau žiūrėti [http://sih.lt/en/tsp\\_2](http://sih.lt/en/tsp_2)

<sup>53</sup> Daugiau žiūrėti <http://sih.lt/en/tspi>

<sup>54</sup> Daugiau žiūrėti <http://www.aduqua.eu/index.php>

<sup>55</sup> Daugiau žiūrėti <http://forwardproject.eu/project-the/>

užsieniečius. Projektu buvo išvystyti nauji metodai suaugusiųjų švietimo tiekėjams, padedantiems migrantams integruoti savo kompetencijas ir švietimo patirtį, kurią jie įgijo savo gimtosiose šalyse ir darbo vietose<sup>56</sup>. Socialinių mokslų kolegija įgyvendino projektą „L-PACK 2: pilietybės kalbos paketas migrantams Europoje – pratęsimas“ (ang. *L-PACK 2: Citizenship Language Pack For Migrants in Europe – extended*), kuriuo buvo sukurti online A2 lygio šnekamosios italų, ispanų, vokiečių, lietuvių, graikų, čekų kaip antrųjų suaugusiųjų migrantų kalbų kursai<sup>57</sup>.

Kalbant apie valstybinį lygmenį, reikia pabrėžti, kad tik viena valdžios institucija siūlo integracijos paslaugas imigrantams, daugiausia pabėgėliams. Pabėgėlių priėmimo centras<sup>58</sup> (suteikia socialinę pagalbą, sveikatos priežiūrą, teisinę konsultacijas, lietuvių kalbos, kompiuterinio raštingumo kursus ir kursus apie Lietuvos visuomenę, darbo teisę bei verslumą. Centras įgyvendina asmeninių gebėjimų įvertinimą,

---

<sup>56</sup> Daugiau žiūrėti

<http://www.piap.pl/en/Scientific-activities/International-Research-Project/Projects-completed/MIGRANT>

<sup>57</sup> Daugiau žiūrėti [http://www.l-pack.eu/?page\\_id=16](http://www.l-pack.eu/?page_id=16)

<sup>58</sup> Daugiau žiūrėti <http://www.rppc.lt>

kuris reikalingas tinkamam darbui surasti, taip pat suteikia profesinį mokymą, kartu su Lietuvos darbo mainų ir vietinės darbo rinkos mokymų bei konsultacijos valdžios institucijomis suteikia pagalbą ieškant darbo<sup>59</sup>. Skirtingų projektų kontekste Centras įgyvendina pabėgėlių profesinės karjeros planavimą ir darbdavių požiūrio tyrimus apie pabėgėlių dalyvavimą darbo rinkoje. Centras sukūrė socialinių įgūdžių ugdymo ir užsieniečių motyvavimo dalyvauti skirtinguose mokymo kursuose modulį.

Projektinės veiklos apžvalga<sup>60</sup> parodo, kad skirtingos nevyriausybines organizacijos ir valdžios institucijos siūlo didelę su švietimu susijusių integracijos priemonių įvairovę. Didžiausias dėmesys yra skiriamas kalbos kursams, profesiniam ugdymui, verslumui ir teisinėms bei socialinėms konsultacijoms, tačiau šios priemonės yra suteikiamos be jokios aiškios suaugusiųjų migrantų švietimo programų ir metodologijų struktūros (nėra jokių specifinių programų ar metodų, skirtų suaugusiųjų migrantų integracijai Lietuvoje). Be to, tokia veikla yra fragmentiška ir netinkama

---

<sup>59</sup> Daugiau žiūrėti

<http://www.rppc.lt/files/323/bukletas.pdf>

<sup>60</sup> Buvo apžvelgti tik esminiai ir naujausi projektai.

ilgalaikėje perspektyvoje. Nuo 2015 m. liepos 1 d. nevyriausybinės organizacijos uždarė integracijos centrus ir nustojo teikti integracijos priemones, nes naujos Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo gairės dar nėra priimtose. Numatoma, jog šie centrai savo veiklą vėl turėtų atnaujinti nuo 2016 m.

\*\*\*

Viena vertus, priemonės, susijusios su imigrantų mokymais, yra gyvybiškai svarbios, nes kai kurie elementai kuriant ir įgyvendinant VET iniciatyvas gali sumažinti socialinę atskirtį. Kita vertus, kai skirtingos tikslinės grupės nėra įtraukiamos į VET sistemas, bet laikomos skirtingomis profesinėmis schemomis, pasiekiami prasti rezultatai sprendžiant socialinės integracijos problemą. Atskiros profesinės schemas, tikėtina, socialinę atskirtį gali paskatinti, o ne sumažinti<sup>61</sup>. VET schemas turi būti taikomos ne tik integruojant

socialiai atskirtus asmenis į visuomenę, bet taip pat įtraukti juos į VET politiką, kurios yra nukreiptos būtent į juos, valdymą (Cedefop 2009). Lietuvos suaugusiųjų migrantų švietimo infrastruktūros apžvalga rodo, kad skirtingos migrantų švietimo metodologijos yra susijusios su atskiromis mokymo schemomis, pamirštant integruoti tam tikras švietimo priemones per VET sistemas.

---

<sup>61</sup> Iš trečiųjų šalių atvykstantys imigrantai turi įgiję žemiausią išsilavinimo lygį. Gebėjimų trūkumas imigrantų populiacijoje yra pirminė priežastis, lemianti jų nepalankią padėtį bei trikdanči j socialinę integraciją. Profesinis mokymas atlieka pagrindinį vaidmenį sprendžiant tokias problemas, ypač per socialinės integracijos programas (Cedefop 2009).



## *Suaugusiųjų migrantų švietimo programos ir metodai*

Kaip jau minėta, Lietuvoje nėra numatyta specifinių programų ar metodų, skirtų suaugusiųjų migrantų švietimui. Galima įžvelgti skirtingos projektinės veiklos sukurtus rezultatus, kurie gali būti suvokiami kaip gairės, leidžiančios sėkmingiau įgyvendinti lietuvių kalbos ar kitus kursus imigrantams. Pavyzdžiui, rekomendacijos aukštos kokybės integracijai;<sup>62</sup> projekto „INTEGRA“ mokymosi medžiaga (įtraukiant elektroninį lietuvių kalbos mokymąsi);<sup>63</sup> aplankas ir pedagoginės priemonės atpažinti, pripažinti, patvirtinti bei patobulinti migrančių moterų kompetencijas formaliam, neformaliame ir neoficialiame mokymosi kontekstuose;<sup>64</sup> geriausių mokymo metodologijų ir mokymo technikų suaugusiems migrantams praktikų rinkinys;<sup>65</sup> SIRIUS tinklo produkcija;<sup>66</sup>

<sup>62</sup> Daugiau žiūrėti

[http://www.aduqua.eu/images/survey/grid\\_guide.pdf](http://www.aduqua.eu/images/survey/grid_guide.pdf)

<sup>63</sup> Daugiau žiūrėti <http://www.integra-project.eu/>

<sup>64</sup> Daugiau žiūrėti

<http://forwardproject.eu/products/>

<sup>65</sup> Daugiau žiūrėti

[http://www.sdcentras.lt/pr\\_cremole/Cremole\\_bestpractices.pdf](http://www.sdcentras.lt/pr_cremole/Cremole_bestpractices.pdf)

<sup>66</sup> Europos politikos tinklas migrantų vaikų ir jaunimo švietimui. Daugiau žiūrėti

modelis, skirtas suaugusiųjų švietimo tiekėjus pritraukti, sudominti ir pristatyti pradines suaugusiųjų švietimo programas migrantams;<sup>67</sup> pilietybės kalbos paketas migrantams Europoje;<sup>68</sup> apmokymų programos ir metodologinės priemonės migrantėms moterims Lietuvoje<sup>69</sup> ir t. t. Esama ir daugiau gairių, priemonių ir gerų praktikų rinkinių bei metodologijų, kurios nebuvo apžvelgtos šiame skyriuje, tačiau tokia projektinės veiklos produkcija nėra patvirtinta valstybės ir neturi teisinės galios. Galiausiai skirtingos organizacijos taiko skirtingas metodologijas ir technikas arba siūlo skirtingus kursus bei apmokymus be aiškių metodologinių struktūrų.

Tokia tendencija gali būti paaiškinta vyraujančio tradicinio požiūrio į suaugusiųjų migrantų švietimą. Kaip Zygmantas (2011) nurodė, Lietuvoje suaugusieji

<http://www.sirius->

[migrationeducation.org/policy-outreach/](http://www.sirius-migrationeducation.org/policy-outreach/)

<sup>67</sup> Projektas „MIGRANT: Pažįstant A8 migrantų, naudojančių ICT's poreikius“. Daugiau žiūrėti <http://migrantict.ning.com/>

<sup>68</sup> Projektas „L-PACK 2: Pilietybės kalbos paketas migrantams Europoje – pratęsimas“. Daugiau žiūrėti [http://www.l-pack.eu/?page\\_id=402](http://www.l-pack.eu/?page_id=402)

<sup>69</sup> Daugiau žiūrėti

<http://playbackteatras.lt/?p=1040>

mokiniai stokoja pažintinių gebėjimų, pavyzdžiui, jie nesugeba pakankamai gerai atsiminti ar suprasti dėl skirtingų mokymosi stilių ar tempų, amžiaus arba kalbos mokymosi gebėjimų trūkumo. Be to, suaugusiųjų migrantų prigimtis, orientacija į mokymąsi, jų poreikiai ir gebėjimai nėra atspindėti, nes instrukcijose seka tradicinė kalbos mokymo prieiga, kurioje labiausiai mokoma

gramatikos, leksikos ir per mažai dėmesio skiriama bendravimo kompetencijų vystymui. Taip pat galima manyti, jog suaugusieji migrantai nedalyvauja Lietuvos visuomeninėje veikloje dėl nepakankamos pridėtinio mokymo medžiagos, tradiciniais metodais besiremiančių pedagoginių veiksmų ir senų kursų knygų, kurios atitinka skirtingų tikslinių grupių poreikius.



### 3 SKYRIUS. EFEKTYVIOS SUAUGUSIŲJŲ MIGRANTŲ ŠVIETIMO STRATEGIJOS VYSTYMAS

#### *Suaugusiųjų migrantų švietimo iššūkiai ir galimybės*

Kadangi migrantų integracijos strategijos Lietuvoje nėra, problemos, susijusios su suaugusiųjų migrantų švietimu, yra paliekamos už politinės darbotvarkės ribų. Visa migrantų integracijos infrastruktūra, švietimo priemonės yra fragmentiškos ir pritaikomos tik per projektinę veiklą. Siekiant šią veiklą padaryti labiau struktūruotą ir organizuotą, reikia užtikrinti skirtingų finansavimo schemų tęstinumą bei prioritetu laikyti suaugusiųjų migrantų švietimo priemones nevyriausybiniu sektoriaus veikloje. Nors tokios priemonės yra populiaros tarp nevyriausybinių organizacijų, veikiančių imigracijos, įvairovės ir žmonių teisių srityje, vis dar trūksta bendro koordinavimo, kuris padidintų socialinį įtraukimą, ypač tokių pažeidžiamų migrantų grupių kaip moterys ar pabėgėliai. Visgi be ilgalaikės vizijos apie integracijos politikas tokie tikslai gali nepateisinti lūkesčių.

Politikos analizė leidžia atpažinti ateities iššūkius, kurie yra susiję su politine valia ir

ilgalaikę migrantų integracijos politikos strategija. Migrantų integracijos politikos strategijos vystymas ir įgyvendinimas (kartu su veiksmy planu, politine valia, koordinuojančia institucija, nevyriausybiniu sektoriaus mobilizacija ir ES finansavimu) yra rimčiausi iššūkiai, kurie turėtų būti sprendžiami ateityje. Šioje strategijoje migrantų švietimas turėtų būti suvokiamas kaip pagrindinis prioritetas.

Suaugusiųjų migrantų švietimo priemonės turi būti specifiškai ir įtrauktos ne tik į ilgalaikę migrantų integracijos strategiją ir „Veiksmy planą užsieniečių integracijos politikos įgyvendinimui“, bet ir į profesinio švietimo ir mokymo schemas. Tai leistų įtraukti suaugusiųjų migrantų integracijos priemones į valstybės politikas, kurios yra nukreiptos būtent į juos; taip pat suaugusiųjų migrantų švietimo priemonės turi būti vystomos ir įgyvendinamos atsižvelgiant į tam tikras suaugusiųjų švietimo koncepcijas ir metodologijas. Tokia struktūra užtikrintų

efektyvumą ir ilgalaikės vizijos įgyvendinimą.

*Suaugusiųjų migrantų švietimo politikų planavimas ir įvertinimas: vystymosi, įgyvendinimo bei vertinimo rodikliai*

<b>Suaugusiųjų migrantų švietimo politikų planavimas ir įvertinimas</b>
<i>Suaugusiųjų migrantų poreikių tyrimas, įvertinimas ir atpažinimas</i>
Kaip poreikiai, susiję su skirtingų migrantų grupių švietimu, turėtų būti analizuojami ir kokios metodologijos turi būti taikomos?
Kokio tipo duomenys turi būti renkami siekiant įvertinti suaugusiųjų migrantų integracijos politikų efektyvumą ir priemones?
Kaip suaugusiųjų migrantų specifinės kompetencijos (pavyzdžiui, daugiakalbiškumas) turėtų būti atpažįstamos ir atspindėtos švietimo metodologijose bei mokymo technikos?
Kaip skirtingų suaugusiųjų migrantų grupių specifiniai kultūriniai aspektai (pavyzdžiui, požiūris į kalbų ar kitų socialinių ir ekonominių kompetencijų mokymąsi) turėtų būti atpažinti ir atspindėti švietimo metodologijose bei mokymo technikos?
Kaip skirtingų suaugusiųjų migrantų grupių (ypač pabėgėlių, vyresniųjų imigrantų ir migrančių moterų) psichologiniai aspektai (pavyzdžiui, pažeidžiamumas, jautrumas, psichologinis nestabilumas ir kt.) turėtų būti atpažinti ir atspindėti švietimo metodologijose bei mokymo technikos?
Kaip atpažinti skirtingų suaugusiųjų migrantų grupių senesnes kalbos ir profesinio mokymosi patirtis? Kaip tai panaudoti suaugusiųjų migrantų švietimo metodologijose ir mokymosi technikos?
Kaip įtvirtinti skirtingų suaugusiųjų migrantų grupių ryšį tarp skirtingų specifinių objektų (pavyzdžiui, integracijos į darbo rinką, specifinių kalbų žinių, susijusių su specifine profesija ar ekonominiu sektoriumi) ir (potencialius) suaugusiųjų migrantų švietimo metodologijų ir mokymo technikų rezultatus?
Kaip atpažinti kalbos kursų ir profesinio mokymo efektyviausius etapus? Pavyzdžiui, pabėgėlių priėmimo etapas ar integracijos etapas?
Ar specifinės lingvistinės kompetencijos pagerina skirtingų migrantų grupių prieigą į paslaugas ir sektorius (pavyzdžiui, sveikatos apsauga, švietimas, apgyvendinimas, įdarbinimas, socialinė pagalba ir kt.)?
<b>Suaugusiųjų migrantų švietimo politikų planavimas ir įvertinimas</b>
<i>Suaugusiojo migranto kalbos kursai ir profesinis mokymas</i>
Suaugusiojo migranto motyvacija mokytis kalbą ir stiprinti socialinius / ekonominius resursus / kompetencijas. Motyvacija VS socialinė ir demografinė charakteristika (pavyzdžiui, amžius, lytis, švietimo lygis ir kt.).
Įprastas kalbos kursų ir profesinių mokymų lankymas be išankstinio metimo. Lankymas VS pasiekimai (pavyzdžiui, sėkmingas egzaminų užbaigimas).
Priemonės, skatinančios suaugusiojo migranto motyvaciją mokytis ir stiprinti socialinius / ekonominius resursus / kompetencijas. Individuali VS kolektyvinė prieiga.
Įmanomi ir pasiekiami kalbos kursų ir profesinių mokymų aukštąjį, žemesnįjį

išsilavinimą turinčių ir neraštingų migrantų tikslai. Individuali VS kolektyvinė prieiga.
Galimybė vystyti ir įgyvendinti neoficialų ir oficialų mokymąsi jungtinėse programose;
Specifinių kalbos kursų vystymas ir įgyvendinimas, kad būtų padidinta prieiga į sveikatos apsaugą, švietimą, apgyvendinimą, įdarbinimą, socialinę pagalbą, kt.
Tarpkultūrinio mokymosi įtraukimas į kalbos kursus ir profesinį mokymą. Geriausių šių veiksmų atlikimo būdų atpažinimas.
Naudoti skirtingų migrantų grupių (bendruomenių) egzistuojančius socialinius tinklus, remiančius kalbos mokymąsi per bendruomenę.
Atpažinti ir įvertinti skirtingas prieigas, prioritetais iškeliančias kursus ir mokymus. Pavyzdžiui, kalba ar integracija į darbo rinką, kaip pirminė integracijos priemonė.
<b>Suaugusiųjų migrantų švietimo politikos planavimas ir įvertinimas</b>
<i>Mokymo technikos ir metodai</i>
Ar tyrėjai ir ekspertai nurodė pačius efektyviausius mokymo metodus, technikas ir medžiagą, tinkančią mokyti suaugusius migrantus kalbos?
Ar tyrėjai ir ekspertai nurodė pačius efektyviausius profesinio mokymo metodus, technikas ir medžiagą, tinkamą mokyti suaugusius migrantus?
Ar tyrėjai ir ekspertai nurodė, kiek užtruks išmokyti skirtingas suaugusiųjų migrantų grupes kalbos ir sustiprinti jų socialines / ekonomines kompetencijas?
Ar tyrėjai ir ekspertai nurodė, kurios metodologijos yra našesnės? Įprasti kursai / mokymai VS e-mokymas (ar kombinacija).
Ar tyrėjai ir ekspertai nurodė neformalią aplinką (pavyzdžiui, darbo vietos, namų ūkio ir kt.), kurioje suaugusieji migrantai galėtų mokytis kalbos ar ją praktikuoti?
Ar tyrėjai ir ekspertai nurodė specifinių mokymų poreikius (pavyzdžiui, daugiakultūrines kompetencijas) mokytojams, kurie rūpinasi suaugusiųjų migrantų švietimu?
<i>Egzaminavimas / Testai</i>
Ar yra atlikta testų / egzaminų daromos įtakos realiems suaugusiųjų migrantų švietimo rezultatams lyginamoji analizė?
Ar tyrėjai ir ekspertai nurodė skirtingus šalutinius testų / egzaminų poveikius? Pavyzdžiui, kokio tipo testas / egzaminas yra efektyvesnis? Formalus VS neformalus įvertinimas.
Ar tyrėjai ir ekspertai nurodė alternatyvius testų / egzaminavimo organizavimo būdus?
Ar tyrėjai ir ekspertai nurodė ryšį tarp migracijos tipo (pavyzdžiui, prieglobsčio, šeimos susijungimo, darbo ir kt.) ir suaugusiųjų migrantų mokymosi rezultatų?
Ar tyrėjai ir ekspertai nurodė, ar egzaminai / testai yra suvokiami kaip realus tam tikrų kompetencijų įvertinimas ar tik būdas apriboti prieigą į pilietybę ar leidimą gyventi?
Ar tyrėjai ir ekspertai nurodė, ar organizuojant egzaminus suaugusiųjų migrantų grupėms įtraukiami labiausiai pažeidžiami imigrantai, pavyzdžiui, pabėgėliai ar senovo amžiaus asmenys?
Ar tyrėjai ir ekspertai nurodė, kokios imigrantų kategorijos yra sėkmingiausios ir nesėkmingiausios laikant egzaminus / testus? Ar esama ryšio tarp imigracijos tipo, prieigos į sėkmingą mokymąsi ir (ne)sėkmingo egzaminų įveikimo?
Ar yra galimybių organizuoti elektroninius testus? Ar tyrėjai ir ekspertai nurodė, kad tokie testai būtų efektyvesni (arba ne) už įprastą egzaminavimą?

## *Prieiga į kokybišką mokslą*

Prieigą į kokybišką mokslą apibūdina keturi skirtingi rodikliai: partnerystė ir įsipareigojimas, žmogiškasis kapitalas ir technologiniai resursai, įvertinimo ir vertinimo praktikos bei perėjimo iš švietimo į darbo rinką palengvinimas.

Prieiga į kokybišką mokslą partnerystės ir įsipareigojimo kontekste Lietuvoje gali būti aptariama ir analizuojama kalbant apie projektinę veiklą, kuri sudaro pagrindą kurtis suaugusiųjų migrantų švietimo infrastruktūrai. Tokiu atveju reikia pabrėžti skirtingas partnerystes, pavyzdžiui, „Strateginis dokumentas trečiųjų šalių piliečių integracijai“, kuriame vystant migrantų integracijos politiką buvo įtraukti šeši skirtingi partneriai<sup>70</sup>. Be to, beveik visi su suaugusiųjų migrantų kalbos mokymu susiję projektai buvo įgyvendinti plačiau nei nacionaliniu lygmeniu<sup>71</sup>. Tačiau toks bendradarbiavimas pabrėžia vieno tam tikro sektoriaus vystymąsi (šiuo atveju – nevyriausybinių sektoriaus); tuo

tarpu tarpsektorinio bendradarbiavimo vystymasis (kuriame būtų įtrauktos skirtingos nevyriausybines organizacijos, valstybinės / švietimo institucijos ir privatus sektorius) nebelaikomas prioritetu suaugusiųjų migrantų švietimo politikos ir profesinio švietimo bei mokymo sistemose.

<sup>70</sup> Daugiau žiūrėti

<http://ces.lt/en/projects/current-projects/the-strategic-document-for-integration-of-third-country-nationals/>

<sup>71</sup> Anksčiau aptarti Soros International House Vilniuje, Vilniaus verslo kolegija, Moterų problemų informacijos centras, Liaudies viduriniųjų mokyklų Lietuvoje nacionalinės asociacijos valdyba ir kt.

### 3. Dabartinė migrantų integracijos infrastruktūra

Aptariant prieigą į kokybišką švietimą žmogiškojo kapitalo ir technologinių resursų kontekste, verta pabrėžti dabartinę migrantų integracijos infrastruktūrą. Viena vertus, sukuriama tinkama aplinka (ar potencialas) vystyti suaugusiųjų migrantų švietimo priemones vietiniu lygmeniu, nes esama pakankamai organizacijų, kuriose dirba migrantų integracijos srityje patirties turintis personalas. Kita vertus, nėra konceptualios struktūros, kurioje būtų integruotos suaugusiųjų migrantų švietimo priemonės, ir trūksta vietinių praktikantų apmokymų, kuriuose būtų nurodoma, kaip skirtingos mokymosi technikos gali būti taikomos imigrantams su skirtinga socialine, mokymosi, religine praeitimi ir skirtingais gebėjimais / kompetencijomis.

Atsižvelgiant į kokybiško mokslo prieigą ir vertinimo bei įvertinimo praktikas, reikia pabrėžti oficialiai įtvirtintų rodiklių ir vertinimo priemonių trūkumą. Viena vertus, nėra aišku, kokia procentinė suaugusiųjų migrantų dalis išlaiko egzaminus / testus po to, kai baigia kalbos ar Konstitucijos kursus. Taip pat nėra žinoma, kiek (kokia procentinė dalis) suaugusiųjų migrantų po to, kai baigia profesinius mokymus ar kitus kursus, randa darbą. Be to, nėra jokių rodiklių, leidžiančių stebėti darbo rinkos situaciją, pavyzdžiui, kokios yra darbo sąlygos; kiek ilgai suaugusieji migrantai gali likti darbo vietoje. Kita vertus, nepaisant integracijos priemonių įvertinimo (taikomo vietiniu lygmeniu) trūkumo, esama pastangų stebėti ir vertinti integracijos politikas, migrantų švietimą (tačiau nepabrėžiant

suaugusiųjų švietimo)<sup>72</sup>. Yra didelė suaugusiųjų švietimo politikų ir profesinio švietimo bei mokymų sistemų ataskaitų / įvertinimų įvairovė, tačiau tokios ataskaitos neišryškina suaugusiųjų migrantų švietimo iššūkių Lietuvoje.

Kokybiško mokslo įvertinimas perėjimo iš švietimo į darbo rinką kontekste yra vienas svarbiausių suaugusiųjų migrantų švietimo politikos elementas, nes juo susiejamos suaugusiems migrantams taikomos švietimo priemonės ir sėkminga integracija į darbo rinką. Skirtingos nevyriausybinės organizacijos rengia kvalifikacijos kursus, kuriuose atsižvelgiama į Lietuvos

<sup>72</sup> „Trečiųjų šalių piliečiai Lietuvoje: integracijos politikos įvertinimas ir rodikliai“ remiantis metine Europos fondo trečiųjų šalių piliečių integracijai programa (2007). Prieinama adresu <http://www.ces.lt/2009/02/lietuvoje-gyvenanciu-treciuju-saliu-pilieciu-integracijos-politikos-vertinimo-principai-ir-rodikliai/>

darbo rinkos poreikius, tačiau nėra aiškios informacijos, nurodančios, kokiam skaičiui suaugusiųjų migrantų <sup>73</sup> pavyko sėkmingai įsidarbinti tuose sektoriuose (profesijose), kuriuose trūksta darbo jėgos. Taip pat nėra žinoma, koks skaičius ir kiek ilgai suaugusieji migrantai gali sėkmingai išlaikyti savo darbo vietas. Siekiant įgyti tokios informacijos, būtina išvystyti ir įgyvendinti tinkamus monitoringo įrankius.

---

<sup>73</sup> Neskaitant migrantų darbuotojų.



## ŠALTINIAI

### Literatūra

*Baltarusijos, Moldovos ir Ukrainos migrantų situacija Latvijos, Lietuvos, Vengrijos, Lenkijos ir Slovakijos Respublikos darbo rinkose.* Tyrimo ataskaita. Tarptautinė migracijos organizacija; Jungtinių Tautų Vyriausiasis Komisaras pabėgėliams; Švedų migracijos Tarnyba. Europos Komisija, 2009.

Etniškumo studijos 2009/2. *Migrantų integracija: trečiųjų šalių piliečiai Lietuvoje.* Socialinių tyrimų institutas, Vilnius: Eugrimas, ISSN 1822-1041.

*Europos tinklalapis profesinio ugdymo jaunimui.* Prieinamas adresu:

<http://mavoieproeurope.onisep.fr/en>

Kovalenko, J., Mensah, P., Leončikas, T., Žibas, K., 2010. *Naujieji imigrantai Estijoje, Latvijoje ir Lietuvoje.* Žmogaus teisių teisinės informacijos centras, AFROLAT, Lietuvos socialinių tyrimų centras. ISBN 978-9985-9967-1-3.

Leončikas, T., Žibas, K., 2009. *Migracijos tendencijos 2006–2008. Söderköping proceso valstybės.* Tarptautinė migracijos organizacija; Jungtinių Tautų Vyriausiasis Komisaras pabėgėliams; Švedų migracijos tarnyba. Europos Komisija.

Leončikas, T., Žibas, K., 2010. *Naujųjų imigrantų Lietuvoje situacija: naujieji imigrantai Estijoje, Latvijoje ir Lietuvoje.* Žmogaus teisių teisinės informacijos centras, Talinas, Estija.

*Migrantų integracijos politikos indeksas (MIPEX).* Prieinamas adresu: [www.mipex.eu](http://www.mipex.eu)

Pilinkaitė-Sotirovič, V., Žibas, K., 2011. Etninės ir socialinės grupės Lietuvoje: visuomenės požiūriai ir jų pokyčiai. *Etniškumo studijos, 1/2*, p. Lietuvos socialinių tyrimų centras, Vilnius, p. 136–155. ISSN 1822-1041.

*Profesinio švietimo ir ugdymo modernizavimas.* Ketvirtoji profesinio švietimo ir ugdymo tyrimo ataskaita Europoje: sintezės ataskaita. Cedefop Reference series. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2009.

*Profesinis švietimas ir ugdymas Lietuvoje.* Europos centras profesinio ugdymo vystymui (Cedefop). Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2013.

*Socialinės ir profesinės prieglobsčio siekiančių asmenų integracijos ataskaita.* Kaunas, Socialinės ekonomikos institutas, 2005.

*Socialinių ir profesinių pabėgėlių ir jų šeimų poreikių tyrimas,* Tyrimo ataskaitos trečiasis etapas. Vilnius, Darbo ir socialinių tyrimų institutas, 2003.

Totoraitis R., Būdienė V., Tamošiūnas T. 2005. *Suaugusiųjų švietimas ir tęstinis mokymasis.* Suaugusiųjų švietimo ir informacijos centras Lietuvoje. ISBN 9986-2004-89-89.

*Užsieniečių, turinčių pabėgėlių statusą ar laikiną apsaugą Lietuvos Respublikoje, socialinės integracijos programos įvertinimas.* Tyrimo ataskaita, Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras, 2007.

- Vildaitė D., Žibas K., 2010. Viešosios nuomonės apklausų, rengtų Etniškumo studijų instituto, apžvalga (2005–2010): *Etniškumo studijos 2010/1–2*. Lietuvos socialinių tyrimų centras Vilnius: Eugrimas, p. 121–137 ISSN 1822-1041.
- Zygmantas J. 2011. *Naujai atvykusių suaugusiųjų sunkumai mokantis Lietuvoje: etnografinė atvejo studija*. Doktorantūros disertacija, Socialiniai mokslai, švietimas (07S) Vilniaus universitetas, Vilnius.
- Žibas K., 2010. Imigracijos suvokimas Lietuvos visuomenėje. *OIKOS: Lietuvos migracijos ir diasporos tyrimai, 2010/2*. Lietuvos emigracijos institutas. p. 9–30 Kaunas. ISSN 1822-5152.
- Žibas K., 2013. Pratarė. Prieglobstis Lietuvoje: teisinė ir sociologinė orientacija. *Etniškumo studijos 2013/1*. Lietuvos socialinių tyrimų centras, Vilnius, In Flexum, p. ISSN 1822-1041.
- Žibas K., 2014. *Kinų ir turkų imigrantai Lietuvoje*. Diagnostinis tyrimas. Lietuvos socialinių tyrimų centras. Vilnius. ISBN 978-9955-862-43-7. P. 228.
- Žydžiūnaitė, V., 2012. *Prieglobstį gavusių užsieniečių integracijos įvertinimo priemonė*. Diagnostinis tyrimas. Tolerantiško jaunimo asociacija, Europos pabėgėlių fondas, Vytauto Didžiojo universitetas. Vilnius: Viešoji institucija 'Sorre'.

## Teisės aktai

- Lietuvos bendrojo programavimo dokumentas, 2004–2006*, p. 210–211:  
[http://www.smm.lt/es\\_parama/docs/2004-preliminarus\\_BPD\\_02.pdf](http://www.smm.lt/es_parama/docs/2004-preliminarus_BPD_02.pdf)
- Lietuvos Respublika, *Imigracijos įstatymas*, nr. I-1755, 04.09.1992. Valstybės žinios, 1991, no. 27-730.
- Lietuvos Respublika, Neformalusis suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas (VIII-882). 30.06.1998. Paskutinė pataisa 10.07.2014. Prieinama adresu:  
[http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc\\_l?p\\_id=478674](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=478674)
- Lietuvos Respublika, Švietimo įstatymas (I-1489). 25.06.1991. Paskutinė pataisa 03.04.2007. Prieinama adresu  
[http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc\\_l?p\\_id=1050203](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1050203).
- Lietuvos Respublikos Finansų ministerija, *Ilgalaikė Lietuvos ekonomikos (ekonominės) raidos strategija iki 2015 m.*, Vilnius, 2002.
- Lietuvos Respublikos Įstatymas *Dėl užsieniečių teisinės padėties*, IX-2206). 29.04.2004, Valstybės žinios, 2004, no. 73-2539, art. 107. Prieinama adresu  
[http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc\\_l?p\\_id=356478](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=356478)
- Lietuvos Respublikos Konstitucija, 02.11.1992. Priimta Lietuvos Respublikos piliečių referendumu 25.10.1992.
- Lietuvos Respublikos Pilietybės Įstatymas (IX-1078). 17.09.2002. Prieinamas adresu  
[http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc\\_l?p\\_id=347706](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=347706)
- Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas, *Ilgalaikė valstybės raidos strategija*, no. IX-1187, 12.11.2002, Valstybės žinios, 2002, no. 113-5029.

- Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas, *Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa*, no. XI-52, 09.12.2008.
- Lietuvos Respublikos Seimos nutarimas, *Nacionalinės demografinės (gyventojų) politikos strategija*, no. 1350, 28.10.2004, Valstybės žinios, 2004, no. 159-5795.
- Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, *Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos plano ir jos įgyvendinimo priemonių ataskaita*, , 2007–2008, no. SD-3725, 29.04.2009.
- Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, *Trečiųjų šalių piliečių integracijos valdymo ir kontroliavimo sistemos Lietuvoje patvirtinimas*, 2007–2013, no. A1-250, 20.09.2007, Valstybės Žinios, 2007, no. 100-4096.
- Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija, *Lietuvos ekonominės migracijos politika*. 28.12.2007.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė, *Nacionalinė anti-diskriminacinė metinė programa 2009-2011*, no. 317, 15.04.2009:  
[http://www.lrv.lt/Posed\\_medz/2009/090309/02.pdf](http://www.lrv.lt/Posed_medz/2009/090309/02.pdf).
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė, *Nutarimas dėl Lietuvos migracijos politikos gairių patvirtinimo*, 2014.01.22. No. 79
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė, *Nutarimas dėl Lietuvos migracijos politikos gairių patvirtinimo*, 2014.01.22. No. 79
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės Įsakymas Dėl užsieniečių integraciją koordinuojančios grupės sudėties, 2014.12.31. No. A1-683.
- Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įsakymas dėl Užsieniečių integracijos politikos įgyvendinimo 2015-2017 veiksmų plano patvirtinimo, 2014.12.31. No. A1-683.
- Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa, 2007–2013*, p. 94. Vilnius, 2007:  
[http://www.esparama.lt/ES\\_Paramas/strukturines\\_paramos\\_2007\\_1013m\\_medis/titulinis/files/1VP\\_ZIP\\_2007-07-30.pdf](http://www.esparama.lt/ES_Paramas/strukturines_paramos_2007_1013m_medis/titulinis/files/1VP_ZIP_2007-07-30.pdf)